

ХУУЧИН МОНГОЛ БИЧГИЙН
ЦАГААН ТОЛГОЙ

С.ШАРАВ

Ерөнхий боловсролын дунд сургуулийн
сонгон суралцагчид ба эхлэн сурах
хүмүүст зориулав.

Редактор доцент Д. Чойжилсүрэн

БНМАУ
АРДЫН БОЛОВСРОЛЫН ЯАМНЫ ХЭВЛЭЛ
УЛААНБААТАР 1983 он

НЭГДҮГЭЭР ХИЧЭЭЛ

ЭГШИГ ҮСЭГ

Шинэ үсгээр		а	э	и	о, у	ө, ү
Үгийн	эхэнд	┘	┘	┘	┘	┘
	дунд	┘	┘	┘	┘	┘
	адагт	┘	┘	┘	┘	┘

ЭГШИГ ҮГСИЙН ЗУРЛАГЫН НЭР:

- ┘ титэм а гэдэс
- ┘ ацаг буюу богино шүд ➔ сүүл
- ┘ шилбэ буюу урт шүд ➔ орхиц

Тайлбар

1. Хуучин бичгийн үсэг бүр үгийн эхэн, дунд, адагт орох байдал дүрс нь ялгаатай байна. Гэвч үндсэн зурлага нь хэвээрээ байдаг юм.

Үгийн эхэнд ордог эгшиг үсгийн эхний ацгийг титэм гэх ба титэм нь үгийн эхэн болохыг илэрхийлнэ. Титмийг бичихдээ шугамын араас тахийлган ацаг гаргаж бичнэ. Үүнийг бичмэл үсгээс ажиглаж мэд.

Үгийн эхний а үсэг нь титэм ацаг, э үсэг нь нэг ацаг, и үсэг нь титэм, шилбэ хоёр, о, у үсэг нь титэм

гэдэс хоёр, **ө, ү** үсэг нь титэм гэдэс шилбэ гурваас тус тус бүтсэн байна.

Үгийн дунд ордог **а, э** үсэг нь нэг ацаг, **и** үсэг нь нэг шилбэ, **о, у, ө, ү** үсэг нь гэдэс байх ба харин үгийн нэгдүгээр үеийн гийгүүлэгчийн дараахь **ө, ү** үсэг нь гэдэс шилбэ хоёроос бүтсэн байна.

Үгийн адагт ордог **а, э** үгсийн ацгийг сүүл болгон хойш татах буюу эсвэл урагш нь орхиц болгон бичиж, үг төгссөнийг илэрхийлнэ. Сүүлийг өмнөх үсэгтэй нь хамт залган бичих ба орхицыг залган бичих тусгаар бичих хоёр журамтай..

Үгийн адагт ордог **и** үсгийг шилбээс нь үргэлжлүүлэн хойш татан, урагш нь дугуйлж төгсгөнө.

Үгийн адагт ордог **у, ү** үсгийг гэдэснээс нь хойш үргэлжлүүлэн татаж, урагш нь дугуйлж төгсгөнө.

2. Хуучин бичигт үгийн нэгдүгээр үеэс хойш **о, ө** үсэг ордоггүй, харин эр үгэнд **у**, эм үгэнд **ү** үсэг орно.

Үгийн дунд, адагт ордог **а, э** үсгийн дүрс, **у, ү** үсгийн дүрс тус тус адил байдаг боловч түүнийг амархан ялгаж, эр үгийнхийг **а, у**-гаар, эм үгийнхийг **э, ү**-гээр уншиж бичнэ.

1 дүгээр дасгал. Үсгийг дууриалган нэг нэг мөр бич.

ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ ᠨ ᠢ ᠨᠢ ᠨᠤ ᠨᠦ ᠨᠦ
 ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ ᠨ ᠢ ᠨᠢ ᠨᠤ ᠨᠦ ᠨᠦ
 ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ ᠨ ᠢ ᠨᠢ ᠨᠤ ᠨᠦ ᠨᠦ
 ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠤ ᠥ ᠦ ᠨ ᠢ ᠨᠢ ᠨᠤ ᠨᠦ ᠨᠦ

2 дугаар дасгал. Үсгийг хуучин бичгээр бичиж өөрийгөө шалга.

— Үгийн эхэнд бичдэг **а, э, и, о, у, ө, ү** үсгийг бич.

— Үгийн дунд бичдэг **а, э, и, у, ү** үсгийг бич.

— Үгийн адагт бичдэг сүүл **а, э**, орхиц **а, э** ба **и, у, ү** үсгийг бич.

3 дугаар дасгал. Дараахь асуултад хариул.

— Үгийн дунд, адагт **а, э** үсгийг яаж бичдэг ялгаж унших вэ?

— Хуучин бичигт үгийн нэгдүгээр үеэс хойш **а, у, ө, ү** үсгийн аль нь ордог ба яаж ялгаж унших вэ?

— Үгийн эх төгсгөлийг илэрхийлэхийн тулд эгшиг үсгийг яаж бичдэг вэ?

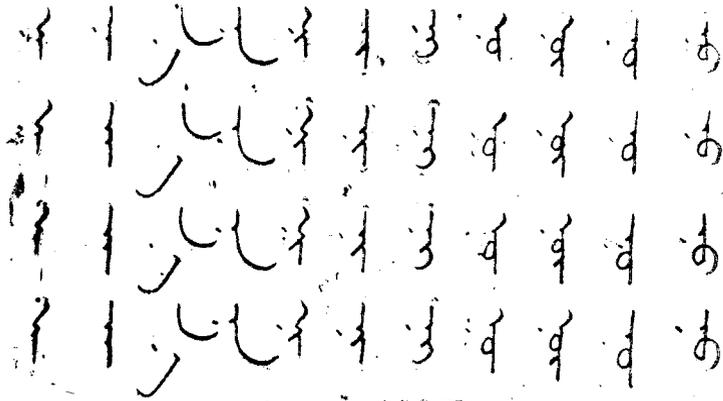
ХОЁРДУГААР-ХИЧЭЭЛ

ГИЙГҮҮЛЭГЧ ҮСЭГ

ᠠ (на) үсэг

Шинэ үсгээр		на, нэ	ни	но, ну	нө, нү
Үгийн	эхэнд	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ
	дунд	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ
	адагт	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ

4 дүгээр дасгал. Үсгийг дууриалган нэг нэг мөр бич.

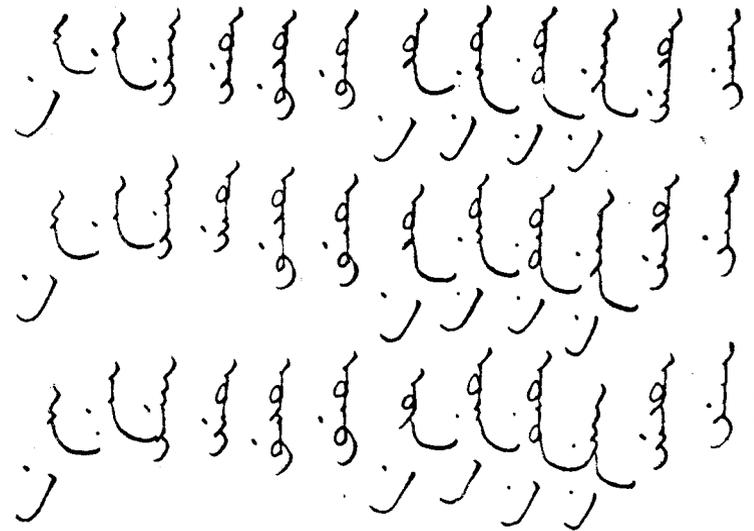
5 дугаар дасгал. Дээрх үсгээс эхлээд үгий н эхэнд, дараа нь үгийн дунд, эцэст нь адагт ордог үсгийг олж бич.

6 дугаар дасгал. Үгийн адагт бичдэг на, нэ, ни, ну, нү үсгийг нэг нэг мөр бич.

7 дугаар дасгал. Үгийг уншиж, үсгийг нүдэл.

ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -a	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -a	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -o	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -y
ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ни	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ну	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на
ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на
ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -э	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -у	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ --у	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ө
ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -нэ	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ни	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -на	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ни
ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -a	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -o	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ү	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ө
ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ни	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -ну	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -н-э	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠ -нү

8 дугаар дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бич.

9 дүгээр дасгал. Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.

ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							
ᠠᠨᠠ							

10 дугаар дасгал. Шинэ үсгээр бичсэн үгийг хуучин бичгээр бич.

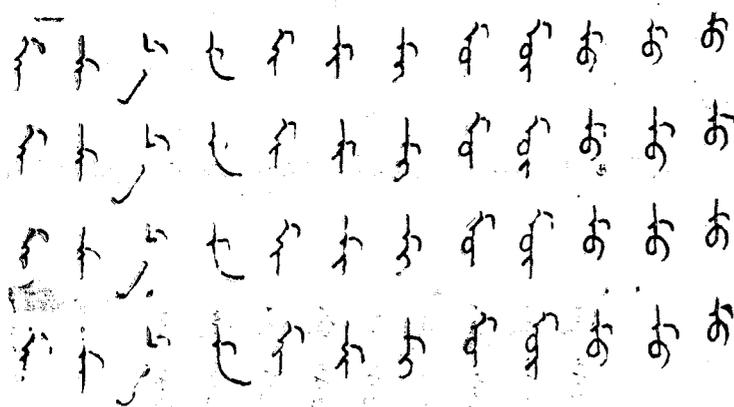
Энэ, үн-э, унан-а, онун-а, анин-а, өнү, өни, уни.

ГУРАВДУГААР ХИЧЭЭЛ

ᠠ (ма) үсэг

Шинэ үсгээр		ма, мэ	ми	мө, му	мө, мү
Үгийн	эхэнд	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ
	дунд	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ
	адагт	ᠠ᠈	ᠠ᠈	ᠠ᠈	ᠠ᠈

11 дүгээр дасгал. Үсэг бүрийг дууриалган нэг нэг мөр бич. Үсгийг яаж дараалан бичсэн байна?

12 дугаар дасгал. Дээрх үсгээс эхлээд үгийн эхэнд, дараа нь үгийн адагт ордог үсгийг олж тус бүр нэг мөр бич.

13 дугаар дасгал. Үгийг уншиж, үсгийг нүдэл.

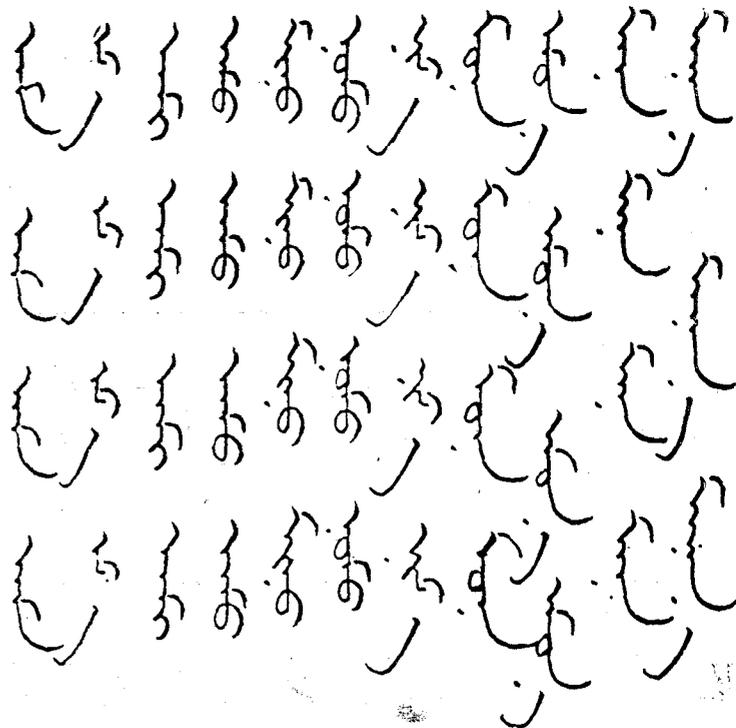
ᠠ -a ᠠ -ми- ᠠ -нэ ᠠ -э
 ᠠ -ма ᠠ -ну ᠠ -мэ ᠠ -мү-
 ᠠ -нэ-

ᠠ -ма ᠠ -ми- ᠠ -нэ ᠠ -а
 ᠠ -на ᠠ -ни ᠠ -мэ ᠠ -мү
 ᠠ -н-э

ᠠ -ма ᠠ -ни ᠠ -ну ᠠ -ө
 ᠠ -на ᠠ -м-а ᠠ -мү ᠠ -мү
 ᠠ -на

ᠠ -э ᠠ -а ᠠ -му
 ᠠ -м-э ᠠ -ми ᠠ -на

14 дүгээр дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бич.

15 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.

Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.
 Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.

16 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг хуучин бичгээр бич.

Мину нуму энэ. Ним-а үн-э нэмэн-э. Мину муна мин-ни энэ. Энэ уни мину уни.

ДӨРӨВДҮГЭЭР ХИЧЭЭЛ

ᠯ (ла) үсэг

Шинэ үсгээр		ла, лэ	ли	ло, лу	лө, лү
Үгийн	эхэнд	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ
	дунд	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ
	адагт	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ

17 дугаар дасгал. Үсэг бүрийг дууриалган нэг нэг мөр бич. Үсгийг яаж дараалуулан бичсэн байна вэ?

18 дугаар дасгал. Дээрх үсгээс эхлээд ла, лэ үсгийн, дараа нь ли, эцэст нь лу, лү үсгийн эхэнд, адагт ордог үсгийг ялгаж нэг нэг мөр бич.
 19 дүгээр дасгал. Үсгийг харахгүйгээр бичиж өөрийгөө шалга.

18 дугаар дасгал. Дээрх үсгээс эхлээд ла, лэ үсгийн, дараа нь ли, эцэст нь лу, лү үсгийн эхэнд, адагт ордог үсгийг ялгаж нэг нэг мөр бич.

19 дүгээр дасгал. Үсгийг харахгүйгээр бичиж өөрийгөө шалга.

- Үгийн эхний на, ма, ла.
- Үгийн адагт ордог на, ма, ла үсэг.
- Үгийн эхний ни, ми, ли үсэг.
- Үгийн адагт ордог ну, нү, му, мү, лу, лү үсэг.
- Үгийн эхний но, ну, мо, му, ло, лу, нө, нү, мө, мү, үсгийг бич.

20 дугаар дасгал. Үгийг уншиж, үсгийг нүдэл.

ᠯ-ла ᠯ ᠯ -и ᠯ ᠯ -у ᠯ ᠯ -о ᠯ ᠯ -у
 ᠯ-лэ ᠯ-ла ᠯ-лу ᠯ-ла
 ᠯ-э ᠯ-э-л-
 ᠯ-ма ᠯ-ү ᠯ-о ᠯ-а ᠯ-у
 ᠯ-на ᠯ-лү ᠯ-а ᠯ-ли ᠯ-ла

26 дугаар дасгал. Ул, миний, ил, манана, олно, аль, онолоо, нэмлээ, оллоо гэдэг үг аль болохыг олж, хуулан бичээд ард нь шинэ үсгээр бич. Жишээлбэл:

олула

27 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг хуучин бичгээр хуулан бич.

1. Ним-а манала. 2. Алим-а уни олула. 3. Мину нуму үлү унан-а. 4. Ним-а мини ла олуму.

28 дугаар дасгал. Хүснэгтийг таглан бичээд ма, на, ла үсгийн адил ялгаатай зүйлийг ярилц.

Үсэг	А			Н			Л		
Үгийн	э	д	а	э	д	а	э	д	а
А	А			Н			Л		
Н			А			Н			Л
А			Н			Л			А
Н	А			Н			Л		

29 дүгээр дасгал. Өгөгдсөн үсгээр үе бүтээж бичээд унш.

— Үсгийг уншихад цэг, дээш, доош тагсан эвэр нэмж өөр үсэг болгон бичээд унш.

Жишээлбэл

— Эгшиг үсгийн өмнө гийгүүлэгч н, л, м үсгийг нэмж, үе бүтээж бичээд унш.

Жишээлбэл: н, л, м

— Өмнөх үзсэн бүх үсэг, үг, өгүүлбэр, өгүүллээ дахин унш.

ТАВДУГААР ХИЧЭЭЛ

Ф (ба) үсэг

шинэ үсгээр	ба, бэ	би	бо, бу	бө, бү
Үгийн	эхэнд	Ф	Ф	Ф
	дунд	Ф	Ф	Ф
	адагт	Ф	Ф	Ф

30 дугаар дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бичиж сайн нүдэл.

Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф
 Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф
 Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф
 Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф Ф

31 дүгээр дасгал. Дээрх үсгээс үгийн эхний ба, бэ, би, бо, бу, бө, бү, үгийн эцсийн ба, бэ, би, бу, бү үсгийг 3, 3 дахин бич. Үгийг уншиж нүдэл.

ᠪᠠ -а ᠪᠠ -э ᠪᠠ -а ᠪᠠᠪ ᠪᠠ -бу
ᠪᠠ -бу ᠪᠠ -мэ ᠪᠠ -ма ᠪᠠᠭ ᠪᠠ -лу

ᠪᠠᠨ -а ᠪᠠᠨ -бу ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -а ᠪᠠᠨ -бо
ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -у ᠪᠠᠨ -ли ᠪᠠᠨ -лу ᠪᠠᠨ -а

ᠪᠠᠨ -бу ᠪᠠᠨ -а ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -а ᠪᠠᠨ -бу
ᠪᠠᠨ -ла ᠪᠠᠨ -ли ᠪᠠᠨ -н-а ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -ба

ᠪᠠᠨ -а ᠪᠠᠨ -бу ᠪᠠᠨ -бу ᠪᠠᠨ -бу ᠪᠠᠨ -бу
ᠪᠠᠨ -ли ᠪᠠᠨ -ли ᠪᠠᠨ -ли ᠪᠠᠨ -ли ᠪᠠᠨ -ли
ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -ба ᠪᠠᠨ -ба

32 дугаар дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ
ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ ᠪᠠᠨ

33 дугаар дасгал. Үйл үгийг уншаад -ла, -лэ нөхцөлийг хасаж -ба, -бэ, -на, -нэ нөхцөл залгаж үг бүтээж бичээд унш.

ᠪᠠᠨᠠ ᠪᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠ
ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ

34 дүгээр дасгал. Дараахь үгийг хуучин бичгээр бич.

олун-а, болун-а, абалан-а, олула, болула, абалала.

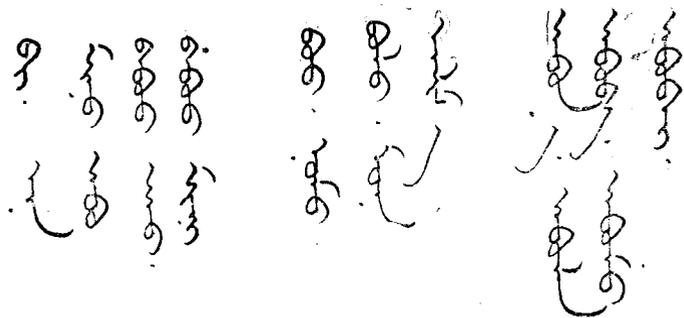
35 дугаар дасгал. Өгүүллийг унш. Сүүлийн 3 өгүүлбэрийг хуулан бич.

ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ

36 дугаар дасгал. Үгийг уншиж, ямар нөхцөл залгасныг олж, нөхцөлийг тогтоо.

ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ ᠪᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ

37 дугаар дасгал. Дараахь үсгээр өгүүлбэр зохиож бич.

38 дугаар дасгал. Асуултад хариул.

— Үгийн эцсийн **ба, бэ** үсэгт байгаа **а, э** үсгийн нэрийг хэл.

— Үгийн эцсийн **ни, би** үсгийн **и** үсгийг яаж бичдэг вэ? Ялгаж хэл.

— Үгийн дунд, адагт ордог **ну, нү** үсэг ялгаатай байхад **бу, бү** үсэг яагаад адил байна вэ? Учрыг ол.

Тайлбар. 1. Үгийн эцсийн **б**, үсгийн дараа орхиц **а, э** үсгийг саланги биш залган бичнэ. Сүүл **а, э** үсгийг залгадаггүй юм.

2. **Б** үсэгт **о, у, ө, ү** үсгийн гэдсийг залган бичихдээ уул үсгийн дотор нь оруулан залгаж бичнэ. Ийм учраас үгийн эцсийн **б** үсгийн дараа **у, ү** үсгийг бичихдээ үгийн дунд ордог хэлбэрээр залган бичнэ.

3. Үгийн эцсийн **б** үсгийн дараа **и** үсгийг залгаж бичихдээ шилбийг залгаад шугамаас хойш гарган урагш эргүүлж бичихгүй, зөвхөн шугамыг дагуулж татаад урагш нь эргүүлсхийж бичдэг онцлогтой. Бичсэн байдлыг дахин ажигла.

ЗУРГААДУГААР ХИЧЭЭЛ

ᠬ (ха) ᠬᠡ (хэ) үсэг

Шинэ үсгээр		ха	хэ	хи	хо, ху	хө, хү
Үгийн	эхэнд	ᠬ	ᠬᠡ	ᠬᠢ	ᠬᠣ	ᠬᠤ
	дунд	ᠬ	ᠬᠡ	ᠬᠢ	ᠬᠣ	ᠬᠤ
	адагт	ᠬ	ᠬᠡ	ᠬᠢ	ᠬᠣ	ᠬᠤ

Тайлбар. 1. Хуучин бичгийн **х, г** үсгийн эр үгэнд орох, эм үгэнд орох дүрс нь ялгаатай, хоёр өөр байна. Эр үгэнд бичдэг **ха, хо, ху** ба **га, го, гу** үсгийн ерөнхий дүрс нь адил бөгөөд гагцхүү **га, го, гу** үсэг нь өмнөө хоёр цэгтэй байна.

2. Үгийн эцсийн **г, х** үсгийг **га, ха** болгохдоо хоёр дахь богино шүдийг хойш нь багавтар татаж, орхиц **а** үсгийг саланги бичнэ.

3. Эм үгийн эцсийн **х, г** үсгийг **хэ, гэ** болгохдоо орхиц **э** үсгийг хамт бичдэг онцлогтой. Сүүл **э** үсгийг бичихгүй.

4. Үгийн эцсийн **х, г** үсгийг **хи, ги** болгохдоо **и** үсгийн шилбийг шууд залгаад хойш нь татаж тахийлгахгүй шугамаар нь доош татаж урагш нь эргүүлсхийгээд төгсгөнө.

5. Эм үгийн **х, г** үсгийн **хө, хү, гө, гү** болгохдоо **х, г** үсгээ дугуйлж **ө, ү**-гийн гэдсийг дотор нь оруулан залгаж бичдэг онцлогтой.

6. **Хэ, гэ** хоёр **хи, ги** хоёр, **хэ, гө, хү, гү** дөрвийн дүрс адил боловч үгийн утга дуудлагаар нь ялган уншдаг юм.

44 дүгээр дасгал. Хуучин бичгээр хуулан бич.

хабаба	нөхүнэ	халала
хахаба	хунин-а	ханала
хөхүбэ	нэхэн-э	ахила
ахиба	хамун-а	хинала
хэлэбэ	хибин-э	хөхүлэ

45 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг унш.

"ᠬᠠᠪᠠᠪᠠ ᠨᠥᠬᠦᠨᠢ" "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ
 "ᠬᠥᠬᠦᠪᠡ ᠨᠡᠬᠡᠬᠡᠨ" "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ
 "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ ᠬᠠᠮᠤᠨ" "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ
 "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ ᠬᠡᠪᠢᠨ" "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ
 "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ ᠬᠠᠮᠤᠨ" "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ
 "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ ᠬᠡᠪᠢᠨ" "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ
 "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ ᠬᠠᠮᠤᠨ" "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ
 "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ ᠬᠡᠪᠢᠨ" "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ
 "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ ᠬᠠᠮᠤᠨ" "ᠬᠠᠬᠠᠪᠠ
 "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ ᠬᠡᠪᠢᠨ" "ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ

46 дугаар дасгал. Өгүүллийг гурав дахин хуулан бич.

47 дугаар дасгал. Үгийг харьцуулан уншиж, ямар үсгээс болоод ялгаатай хэлэгдэж байгааг ажигла.

ᠬᠠ ᠬᠡ ᠬᠢ ᠬᠣ ᠬᠤ ᠬᠦ ᠬᠦ
 ᠬᠠᠨ ᠬᠡᠨ ᠬᠢᠨ ᠬᠣᠨ ᠬᠤᠨ ᠬᠦᠨ
 ᠬᠠᠭ ᠬᠡᠭ ᠬᠢᠭ ᠬᠣᠭ ᠬᠤᠭ ᠬᠦᠭ
 ᠬᠠᠭᠢ ᠬᠡᠭᠢ ᠬᠢᠭᠢ ᠬᠣᠭᠢ ᠬᠤᠭᠢ ᠬᠦᠭᠢ
 ᠬᠠᠭᠢᠨ ᠬᠡᠭᠢᠨ ᠬᠢᠭᠢᠨ ᠬᠣᠭᠢᠨ ᠬᠤᠭᠢᠨ ᠬᠦᠭᠢᠨ
 ᠬᠠᠭᠢᠨᠢ ᠬᠡᠭᠢᠨᠢ ᠬᠢᠭᠢᠨᠢ ᠬᠣᠭᠢᠨᠢ ᠬᠤᠭᠢᠨᠢ ᠬᠦᠭᠢᠨᠢ

48 дугаар дасгал. Үсгийг нөхөж бич.

ᠬ	ᠬ	хэ	ᠬ	ᠬ	нү	ᠬ	ха	ᠬ	хө	бу
ᠬᠠ	ᠬᠡ	ᠬᠢ	ᠬᠣ	ᠬᠤ	ᠬᠦ	ᠬᠦ	ᠬᠦ	ᠬᠦ	ᠬᠦ	ᠬᠦ
ᠬᠡ	ᠬᠢ	ᠬᠣ	ᠬᠤ	ᠬᠦ						
ᠬᠦ										

ДОЛООДУГААР ХИЧЭЭЛ

ᠬ (га) ᠬ (гэ) үсэг

Шинэ үсгээр		га	гэ	ги	го, гу	гө, гү
Үгийн	эхэнд	ᠬ	ᠬ	ᠬ	ᠬ	ᠬ
	дунд	ᠬ	ᠬ	ᠬ	ᠬ	ᠬ
	адагт	ᠬ	ᠬ	ᠬ	ᠬ	ᠬ

49 дүгээр дасгал. Өмнө үзсэн ха үсгийн тайлбарыг уншаад га, гэ, ги, го, гу, гө, гү үсгийн дүрсийг сайн тогтоо.

50 дугаар дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

ᠪᠠᠭᠠᠨᠠ ᠪᠠᠭᠠᠨᠠ
 ᠠᠭᠢ ᠠᠭᠢ
 ᠠᠭᠢ ᠠᠭᠢ

51 дүгээр дасгал. Үгийг уншиж үсгийг тогтоо.
 Урт эгшиг болгон унши ад га, гэ-гийн төрлийн үсэг
 ямар үүрэгтэй болохыг анхаарч унш.

ᠭᠠᠯᠠᠭᠤ	ᠭᠠᠯᠠᠭᠤ	ᠬᠣᠭᠤᠯᠠ	ᠠᠭᠤᠯᠠ	ᠨᠣᠭᠤᠭᠠ
галагу галуу	хогула хоол	агула уул	ногуг-а ногоо	
ᠡᠭᠦᠯᠡ	ᠶ᠋ᠮᠠᠭᠠ	ᠶ᠋ᠯᠠᠭᠠ	ᠡᠮᠡᠭᠡ	
эгүлэ үүл	имаг-а ямаа	илаг-а ялаа	эмэгэ эмээ	
ᠢᠯᠡᠭᠦᠭᠤ	ᠭᠡᠭᠦᠭᠦ	ᠡᠭᠡᠬᠦ	ᠬᠡᠬᠡᠭᠡ	
илэгуу илүү	гэгүү гүү	өгэхү өөх	хөхөгэ хөхөө	
ᠬᠠᠮᠠᠭᠤ	ᠣᠪᠤᠭᠠ	ᠮᠠᠨᠠᠭᠠ	ᠮᠠᠭᠤ	
хамагу хамуу	овуга овоо	манаг-а манаа	магу муу	

52 дугаар дасгал. Дээрх үгээс өөр дуудлагатай
 болохыг ажиглаж унш.

ᠮᠠᠭᠠ	ᠮᠠᠭᠠ	ᠨᠢᠭᠡ	ᠭᠣᠪᠢ
үгэ	баг-а	ниг-э	гоби
үг	бага	нэг	говь

ᠪᠠᠭᠠᠨᠠ	ᠠᠪᠠᠭᠠ	ᠤᠨᠠᠭᠠ	ᠡᠪᠦᠭᠡ
баган-а багана	аваг-а авга	унаг-а унага	эбүгэ өвөг
ᠠᠭᠢ	ᠭᠡᠭᠡ	ᠪᠤᠭᠤ	ᠨᠤᠭᠤ
аги агь	гэгэ гэгээ	бугу буга	нугу нуга

53 дугаар дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бич.

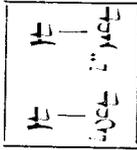
ᠪᠠᠭᠠᠨᠠ ᠪᠠᠭᠠᠨᠠ
 ᠠᠭᠢ ᠠᠭᠢ
 ᠠᠭᠢ ᠠᠭᠢ

54 дүгээр дасгал. Үйл үгийг уншаад ба, бэ, на,
 нэ нөхцөлөөр хувилгаж бич.

ᠪᠠ							
ба							
ᠪᠠ							
ба							

55 дугаар дасгал. Үгийг уншаад ямар нөхцөл залгасныг тогтоо.

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ

56 дугаар дасгал. Холбоо үгийг шууд унш. Уншихдаа ганц үгээр биш хэд хэдэн үгээр нь харж уншиж сур.

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ

57 дугаар дасгал. Өгүүллийг хурдан унш.

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ

58 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг хуулан бичээд үе үеэр нь салгаж унш.

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ

59 дүгээр дасгал. Өгүүлбэрийг уншаад хуучин бичгээр бич.

Эбугэ абу алуx-а абун-а.
Абаг-а аx-а хогула хин-э.
Эмэгэ эхэ өгэхү мих-а абулуг-а.

60 дугаар дасгал. Дараахь даалврыг гүйцэтгэж өөрийгөө шалга.

- Үгийн эхний ма, ла, на, ба, ха, га, үсгийг бич.
- Үгийн эхний ба эцсийн на, ма, ла, ба, ха, га, гэ, хо, гү, хи, бо үсгийг бич.

- Үгийн эхний ба эцсийн хэ, хи, гэ, ги үсгийг бич.
- н, м, л, б, хг, үсэгт орхиц а, э үсгийг яаж залган бичдэг вэ?
- Хуучин бичгийн г, х үсгийн онцлогийг тайлбарла.

НАЙМДУГААР ХИЧЭЭЛ

ᠠ (ра) үсэг

Шинэ үсгээр		ра, рэ	ри	ро, ру	рө, рү
Үгийн	Эхэнд	ᠠ	ᠢ	ᠣ	ᠥ
	дунд	ᠠ	ᠢ	ᠣ	ᠥ
	адагт	ᠠᠷ	ᠢᠷ	ᠣᠷ	ᠥᠷ

61 дүгээр дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

ᠠ ᠠᠷ ᠠᠨ ᠠᠯ ᠠᠭ ᠠᠮ ᠠᠯᠤ ᠠᠯᠤᠯ ᠠᠬᠤ ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
 ᠠᠷ ᠠᠨ ᠠᠯ ᠠᠭ ᠠᠮ ᠠᠯᠤ ᠠᠯᠤᠯ ᠠᠬᠤ ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
 ᠠᠷ ᠠᠨ ᠠᠯ ᠠᠭ ᠠᠮ ᠠᠯᠤ ᠠᠯᠤᠯ ᠠᠬᠤ ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
 ᠠᠷ ᠠᠨ ᠠᠯ ᠠᠭ ᠠᠮ ᠠᠯᠤ ᠠᠯᠤᠯ ᠠᠬᠤ ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ

62 дугаар дасгал. Үгийн эцэст ямар үсэгт цацлага а, э, сүүл а, э үсгийн алиныг залгаж бичдэг болохыг тогтоо.

ᠠ ᠡ ᠢ ᠣ ᠥ ᠦ ᠨ ᠢ

63 дугаар дасгал. Үгийг уншиж үсгийг нүдэл.

ᠪᠠᠷ-а араг-а харигу хуругу
 бараа араа хариу хуруу

ᠬᠠᠷА хара бараг-а арихи мөрү
 харА бараа архи мөр

ᠠᠷᠠ ару үр-э мори ниругу
 арА үр морь нуруу

ᠡᠷ-э умар-а бору хураг-а
 эрА умар бор хурга

ᠬᠠᠷ-а буур-а эрүхэ абури нэр-э
 харА буур өрх авир нэр

64 дүгээр дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

1. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

65 дугаар дасгал. Дараахь үгийн ху, хү нөхцөлийг хасаад ба, бэ нөхцөл залгаж бич.

1. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

66 дугаар дасгал. Холбоо үгийг унш.

1. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

67 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг уншаад урт үгийг нүдэл.

1. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

68 дугаар дасгал. Үгийг уншаад үеэр нь салган бич.

1. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

69 дүгээр дасгал. Өгүүлбэрийг хуулан бич.

Handwritten Mongolian script examples, likely for the 70th lesson. The text is arranged in several columns, showing various combinations of the letters 'ц', 'ч', 'ж', 'з' and their combinations with vowels and other consonants.

70 дугаар дасгал. Хуучин бичгээр бич.
 Абу өгэр-э буур-а харигулун-а.
 Би хони хураг-а, имаг-а харан-а.

ЕСДҮГЭЭР ХИЧЭЭЛ
 4 (ца, ча) үсэг

Шинэ үсгээр		ца, цэ ча, чэ	— чи	цо, цу чо, чу	цө, цү чө, чү
Үгийн	эхэнд	4	4	4	4
	дунд	4	4	4	4
	адагт	4	4	4	4

Тайлбар: 1. Хуучин бичигт ц, ч авиаг нэг үсгээр, ж, з авиаг нэг үсгээр тус тус тэмдэглэдэг байв. И үсгийн өмнө орсныг нь голдуу ч, ж авиагаар дуудаж уншина. Энэ нь одоогийн дуудлагад тохирохгүй, үгийн эхний чи нь ча, чи, чо, чу, жи нь жа, жи, жө, жу, жү болон хэлэгдэнэ.

2. ц, ч, ж, з үсэгтэй үгийг яаж бичиж, уншдаг болохыг жишээнээс харж учрыг ойлгон зэв уншиж сурна.

71. дугаар дасгал. Үсгийг яаж бичсэнийг сайн харж дууриалган бич. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

Handwritten examples of the letters 'ц', 'ч', 'ж', 'з' and their combinations, showing different ways to write them in the traditional script.

72 дугаар дасгал. Үгийг уншиж нүдэл.

4 цаг-а нагацу цохиху цан-а
 : нагаа нагац цохих цана
 5 чи чимэгэ гацуур-а чину
 : чимээ нацуур чиний
 6 чимүгэ цүцэ очиху чину-а
 : чөмөг цүүц очих чоно

ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ	ч и л а г у	ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ	ц о л а	ᠴᠢᠨᠠᠬᠤ	ч и н а х у	ᠴᠠᠪᠠᠭᠤ	ц а б а у
ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ	ч у л у у	ᠴᠢᠯ	ц о л	ᠴᠢᠨᠠᠬᠤ	ч а н а х	ᠴᠠᠪᠠᠭᠤ	ц а в у у
ᠴᠢᠪᠠᠭᠤ	ч и б а г - а	ᠴᠢᠪᠠᠭᠤ	г у ч и	ᠴᠢᠬᠢ	ч и х и	ᠴᠢᠨᠠᠭᠤ	о ч и
ᠴᠢᠪᠠᠭᠤ	ч а в г а	ᠴᠢᠪᠠᠭᠤ	г у ч	ᠴᠢᠬ	ч и х	ᠴᠢᠨᠠᠭᠤ	о ч
ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ	ч и л ᠦᠭᠡ	ᠴᠠᠪᠤᠭᠤ	ц о б у г у	ᠡᠭᠡᠴᠢ	э г э ч и	ᠢᠴᠢᠬᠤ	и ч и х ᠦ
ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ	ч э л ө ө	ᠴᠠᠪᠠᠭᠤ	ц о в о о	ᠡᠭᠢᠴ	э г ч	ᠢᠴᠢᠬ	и ч и х
ᠴᠢᠬᠤᠭᠠᠯᠠ	ч и х у л а	ᠴᠢᠬᠤ	х ү ч ү	ᠣᠷᠤᠴᠠ	о р у ц а	ᠤᠭᠤᠰᠠ	у г у ц а
ᠴᠢᠬᠤᠭᠠᠯᠠ	ч у х а л	ᠴᠢᠬᠤ	х ү ч	ᠣᠷᠢ	о р ц	ᠤᠭᠤᠰᠠ	у у ц

73 дугаар дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бич.

ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ ᠴᠢᠯᠠᠭᠤ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ

74 дүгээр дасгал. Холбоо үгийг унш.

ᠴᠢᠨᠠᠭᠤ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ

75 дугаар дасгал. Үйл үгийг уншиж, ямар нөхцөл залгасныг нүдэлж тогтоо.

ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ

ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ

76 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг унш.

ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ
 " ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ ᠴᠢᠫᠤᠭᠠᠯᠠ

77 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг олон дахин хуулж бич.

78 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг хуучин бичгээр бич
 Нагац у ах-а ца бугу харала. Би цабау, цүцэ абула.
 Чину эгэчи ирэлэ.

АРАВДУГААР ХИЧЭЭЛ

4 (са) үсэг

Шинэ үсгээр		са, сэ	си	со, су	сө, сү
Үгийн	эхэнд	4	4	4	4
	дунд	4	4	4	4
	адагт	4	4	4	4

79 дүгээр дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

79 дүгээр дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

80 дугаар дасгал. Үгийг уншаад нүдэл.

Агн	санаг-а санаа	Агн	салаг-а салаа	Агн	сэлэм-э сэлэм	Агн	сагали сааль
Агн	сүхэ сүх	Агн	сабаг-а саваа	Агн	усу ус	Агн	үсү үс
Агн	эбэсү өвс	Агн	насу нас	Агн	сар-а сар	Агн	саба сав
Агн	цасу цас	Агн	элэсү элс	Агн	ноусу ноос	Агн	олусу олс
Агн	арасу арьс	Агн	мөсү мөс	Агн	бүсэ бүс	Агн	нису нүс

85 дугаар дасгал. Үгийн үеийг нөхөж бич.

ᠰᠠ ᠰᠤ ᠰᠢ ᠰᠡ ᠰᠢ са су а сө на сү ө
 ᠰᠢ ᠰᠤ ᠰᠢ ба су ө а сү су

86 дугаар дасгал. Үгийг харьцуулан уншаад ямар үеэс болж, өөр үг болсныг ярилц.

ᠰᠠᠨᠠ ᠰᠠᠨᠢ ᠰᠠᠨᠡ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ
 ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ ᠰᠠᠨᠦ

87 дугаар дасгал. Дараахь үгийг цээжээр бич.

Энэ нну хусу, мөсү, цасу, усу, үсү, эбэсү, ноусу олусу, арису, элэсү, саба, сэлэмэ, болун-а.

АРВАН НЭГ ДҮГЭЭР ХИЧЭЭЛ

ᠰ (ша) үсэг

Шинэ үсгээр		ша, шэ	ши	шо, шу	шө, шү
Үгийн	эхэнд	ᠰᠢ	ᠰᠢ	ᠰᠢ	ᠰᠢ
	дунд	ᠰᠢ	ᠰᠢ	ᠰᠢ	ᠰᠢ
	адагт	ᠰᠢ	ᠰᠢ	ᠰᠢ	ᠰᠢ

88 дугаар дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бичиж нүдэл.

ᠰᠢ
 ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ
 ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ
 ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ ᠰᠢ

89 дүгээр дасгал. Үгийг уншиж нүдлэхийн хамт ши үеийг яаж уншдагийг анхаарч уншаарай.

ᠰᠢ шала ᠰᠢ шаби ᠰᠢ шаг-а ᠰᠢ шили
 шал шавь шагай шил
 ᠰᠢ шим-э ᠰᠢ шир-а ᠰᠢ шин-э ᠰᠢ шиши
 шим шар шинэ шинц
 ᠰᠢ шибату ᠰᠢ шинаг-а ᠰᠢ шибүгэ ᠰᠢ шигэсү
 шувуу шанага шөвөг шээс
 ᠰᠢ шигүсү ᠰᠢ шигару ᠰᠢ шилүсү ᠰᠢ ширэгэ
 шүүс шаар шүлс ширээ
 ᠰᠢ шору ᠰᠢ шөлү ᠰᠢ шири ᠰᠢ хуши
 шор шөл шир хуш
 ᠰᠢ шибатасу ᠰᠢ хошигу ᠰᠢ шалаху ᠰᠢ шибэху
 шаваас хошуу шалах шавах

90 дүгээр дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бич.

1. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.

91 дүгээр дасгал. Холбоо үгийг унш.

1. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.

92 дугаар дасгал. Асуулгад хариул.

— Ш үсгийн ард хоёр цэг тавихгүй бол ямар үсэг болох вэ?

— Ша-гийн төрлийн үсгээс ямар үсгийн ард цэг тавихгүй бичсэн байна? Яагаад?

Хуучин бичигт Си гэсэн үе байдаггүй учир ялгах шаардлагагүй тул ши үсгийн ард цэг тавихгүй бичээд ши гэж уншдаг онцлогтой.

93 дугаар дасгал. Холбоо үгийг уншаад шинэ үсгээр буулгаж бич.

1. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 2. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 3. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 4. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 5. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 6. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 7. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 8. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 9. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 10. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.

94 дүгээр дасгал. Өгүүлбэрийг унш.

I " Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 II " Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 III " Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 IV " Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.

95 дугаар дасгал. Ижил дуудлагатай үгийг яаж ялган бичдэг болохыг ажиглаж зөв бичиж сур.

нэр Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.
 үг Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич. Үг бүрийг нэг мөр бич.

Уйл	ᠤᠢᠯ										
Уг	ᠤᠦᠭ										

96 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг уншаад хуулан бич.

97 дугаар дасгал. Үгийн үсгийг мөхөөр бич.

	шн	+												
	ᠰᠢᠨ	+												
ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ
ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ

98 дугаар дасгал. Хуучин бичгээр бич.
 Шарахүү шинэ шала абула.
 Энэ шибагу шир-а шибагу.
 Хошигу нэмэхү магу.
 Хуругу нэмэхү чихула.

АРВАН ХОЁРДУГААР ХИЧЭЭЛ
 4 (та да)

Шинэ үсгээр		да, дэ та, тэ	ди, ти	до, ду то, ту	дө, дү тө, тү
Үгийн	эхэнд	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
	дунд	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
	адагт	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ

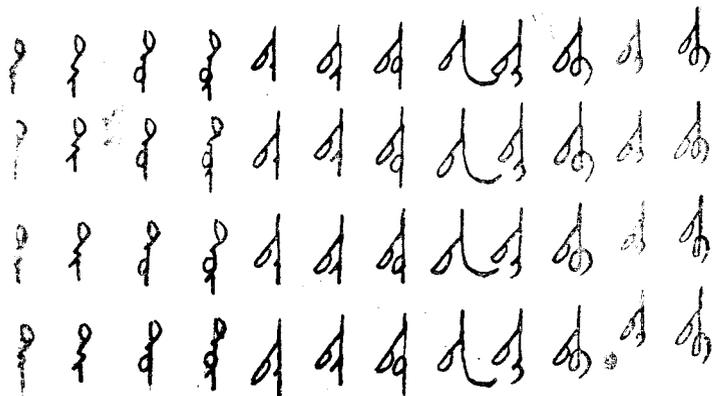
Тайлбар. 1. Хуучин бичигт д, т авиаг нэг үсгээр тэмдэглэнэ. Үгийн утга, өгүүлбэрт хэрэглэгдэж байгаа байдлаар нь д, т авиаг тогтоон ялгаж уншина. Жишээ нь: **Тал газар, хонины дал** гэхийн д, т үсгийг ижил дүрсээр бичих боловч үгийн утгаар **тал** гэхэд т, дал гэхэд д авиа үсэг болох нь илэрхий байна.

Мөн хуучин бичигт тухайн үгийг ижил дуудлагатай үгээс нь дүрс ялган бичдэг журамтай учраас д, т үсгийн аль нь болохыг бичиг мэддэг хүн харангуутаа ялган уншина. Жишээ: **тал** гэхийг **тал-а**, **дал** гэхийг **далу** гэж бичих тул эхний үсэг нь адил боловч **та, да** хсёрын аль нь болохыг шууд ялгаж унших жишээтэй.

Ийм учраас т, д үсэгтэй үгийг яаж бичдэг болохыг сайн нүдлэн уншиж зөв бичиж сурах нь чухал болно.

2. Д, т, үсгийн үгийн эхэнд ордог үсгийн дугуй гогцоог шугамын ард гарган бичдэг бол үгийн дунд, адагт ордог үсгийн дугуй гогцоог шугамаас урагш урт шүд гарган дугуйлж бичдэг онцлогтой.

99 дүгээр дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

100 дугаар дасгал. Үгийг уншиж нүдэл.

ᠠ та	ᠠᠲᠤᠰᠤ туса ᠲᠤᠰᠤ тус	ᠬᠣᠲᠤ хота ᠬᠣᠲᠤ хот	ᠲᠣᠭᠤᠰᠤ тогусу ᠲᠣᠰᠤ тоос
ᠲᠠᠪᠢ таби ᠲᠠᠪᠦ тавь	ᠲᠡᠷᠦ төрү ᠲᠡᠷ төр	ᠲᠠᠲᠠᠰᠢ таташи ᠲᠠᠲᠠᠰ таташ	ᠲᠣᠭᠤᠨᠤ тогуну, ᠲᠣᠰᠤᠨᠤ тооно
ᠲᠠᠪᠤ табу ᠲᠠᠪᠦ тав	ᠲᠣᠭᠤᠠ тог-а ᠲᠣ᠎ᠤ тоо	ᠲᠠᠮᠠᠬᠢ тамахи ᠲᠠᠮᠬᠢ тамхи	ᠲᠣᠭᠤᠭᠤᠠ тогуг-а ᠲᠣᠭᠣ᠎ᠤ тогоо
ᠲᠠᠯᠤᠠ тал-а ᠲᠠᠯᠤ тал	ᠲᠣᠮᠤᠤ тому ᠲᠣᠮᠤ том	ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ тэмэгэ ᠲᠡᠮᠡᠡ тэмээ	ᠤᠲᠤᠰᠤᠰᠤ утасу ᠤᠲᠤᠰᠤᠰᠤ утас

ᠲᠣᠰᠤᠨᠤ тосу ᠲᠣᠰᠤ тос	ᠲᠣᠲᠢ тоги ᠲᠣᠲᠦ тоть	ᠲᠠᠷᠢᠬᠢ тарихи ᠲᠠᠷᠬᠢ тархи	ᠲᠣᠲᠤᠨᠠ дотун-а ᠲᠣᠲᠤᠨᠠ дотно
ᠲᠣᠯᠢ толи ᠲᠣᠯᠦ толь	ᠰᠠᠲᠤ шату ᠰᠠᠲᠦ шат	ᠲᠡᠯᠦᠭᠡ төлүгэ ᠲᠡᠯᠡᠭᠡ төлөө	ᠬᠠᠲᠠᠭᠤ хатагу ᠬᠠᠲᠤᠭᠤ хатуу
ᠳᠠᠷᠢ дари ᠳᠠᠷᠦ дарь	ᠠᠲᠠ ата ᠠᠲᠦ ат	ᠳᠠᠷᠭᠤᠠ даруг-а ᠳᠠᠷᠭᠠ дарга	ᠳᠡᠭᠡᠷᠡ дэгэр-э ᠳᠡᠭᠡᠷ дээр
ᠳᠡᠭᠡᠳᠦ дэгэдү ᠳᠡᠭᠡᠳᠦ дээд	ᠡᠭᠦᠳᠡ эгүдэ ᠡᠭᠦᠳᠡ үүд	ᠳᠠᠪᠤᠰᠤ дабусу ᠳᠠᠪᠤᠰᠤ давс	ᠠᠳᠤᠭᠤᠠ адугу ᠠᠳᠤᠭᠤᠠ адуу
ᠳᠡᠴᠢ дөчи ᠳᠡᠴᠦ дөч	ᠨᠢᠳᠦ ниду ᠨᠢᠳᠦ нүд	ᠳᠡᠭᠡᠳᠦ дэгэдү ᠳᠡᠭᠡᠳᠦ дээд	ᠳᠣᠷᠤᠨᠠᠳᠤ дорунаду ᠳᠣᠷᠨᠣᠳᠤ дорнод
ᠳᠣᠪᠤᠤ добу ᠳᠣᠪᠦ дов	ᠲᠡᠳᠡ тэдэ ᠲᠡᠳᠦ тэд	ᠳᠣᠷᠤᠨᠠ дорун-а ᠳᠣᠷᠨᠠ дорно	ᠮᠣᠳᠤ моду ᠮᠣᠳᠤ мод
ᠳᠤᠬᠤ духу ᠳᠤᠬᠤ дух	ᠡᠳᠡ эдэ ᠡᠳᠦ эд	ᠳᠡᠯᠦᠭᠡ дөлү ᠳᠡᠯᠦᠭᠡ дөл	ᠪᠠᠲᠤᠭᠤ бату ᠪᠠᠲᠤ бат
ᠳᠤᠷᠠ дур-а ᠳᠤᠷᠦ дур	ᠰᠢᠳᠤ шиду ᠰᠢᠳᠦ шүд	ᠳᠡᠭᠦᠭᠦ дэгүү ᠳᠡᠭᠦᠭᠦ дүү	ᠳᠣᠲᠤᠭᠠᠳᠤ дотугаду ᠳᠣᠲᠣᠭᠠᠳᠤ дотоод
ᠳᠦᠷᠢ дүри ᠳᠦᠷᠦ дүр	ᠳᠠᠯᠤ далу ᠳᠠᠯᠤ дал	ᠢᠳᠡᠰᠢ идэши ᠢᠳᠡᠰᠢ идэш	ᠲᠣᠭᠠᠠ тог-а ᠲᠣ᠎ᠤ тоо

200тв
 190тв
 180тв
 170тв
 160тв
 150тв
 140тв
 130тв
 120тв
 110тв
 100тв

105 дугаар дасгал. -ху, -х / нөхцөлийг хасаж -лг, -на нөхцөл залгаж бич.

111
 100тв
 90тв
 80тв
 70тв
 60тв
 50тв
 40тв
 30тв
 20тв
 10тв

106 дугаар дасгал. Дээрх-үгийн эхэнд бидний үзсэн ямар үсэг орсон байна, ямар үсэг дутуу байна?

107 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг уншаад дууриалган хуулж бич.

1. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 2. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 3. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 4. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 5. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 6. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 7. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 8. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 9. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.
 10. Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.

108 дугаар дасгал. Дараахь үгийн үеийг нөхөж бич.

1 да да 1 1 дү ду 1 та тэ 1 тө
 та 1 дү дэ 1 дү дэ 1 та тэ 1 тө
 1 то 1 та 1 то 1 та 1 то 1 та 1 то 1 та
 та 1 ти 1 ту 1 дэ 1 дэ 1 ту 1

109 дүгээр дасгал. Хуучин бичгээр бичсэнийг шинэ үсгээр, шинэ үсгээр бичсэнийг хуучин бичгээр бич.

100тв
 90тв
 80тв
 70тв
 60тв
 50тв
 40тв
 30тв
 20тв
 10тв

Батусүхэ машин-а абула. Энэ машин-а доронаду гарула. Тому тэмэгэ табу, бага тэмэгэ нигэ болун-а. Та тэмэгэ унагачи.

110 дугаар дасгал. Даалгаврыг гүйцэтгэж өөрийгөө шалга.

- Үзсэн үгээ үгийн эхэнд ордог дүрсээр жагсаан бич.
- Үгийн эцэст ордог дүрсээр бич.

АРВАН ГУРАВДУГААР ХИЧЭЭЛ

3 (за, жа) үсэг

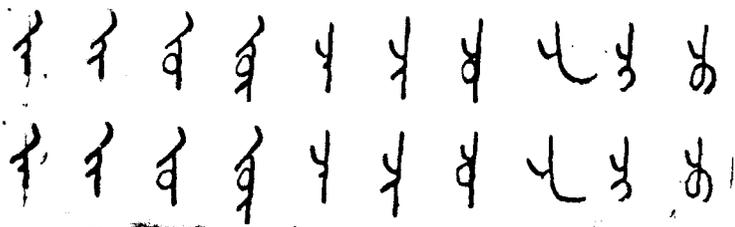
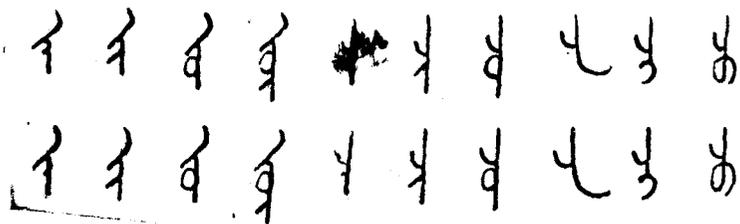
Шинэ үсгээр		за, зэ жа, жэ	зи, жи	зо, зу жо, жу	зө, зү жө, жү
Үгийн	эхэнд	ᠵ	ᠵᠢ	ᠵᠣ	ᠵᠥ
	дунд	ᠵᠡ	ᠵᠢ	ᠵᠣ	ᠵᠥ
	адагт	ᠵᠡ	ᠵᠢ	ᠵᠣ	ᠵᠥ

Тайлбар. 1. ц, ч үсгийн тайлбарыг унш.

2. Хуучин бичигт ж, з авиаг тэмдэглэсэн үсгийн эхэнд ордог дүрс нь шилбээс бүтэх ба үгийн дунд ордог дүрс нь жаахан өөрчлөгдөж, шилбийг нь дээш нь тахийлгаж татаж бичнэ. ц, ч үсгийг өнцөг гарган бичдэг бол ж, з үсгийг өнцөг гаргалгүй дугуйлж бичдэгээрээ ялгаатай байдгийг ажиглаж мэд.

3. Өмнө үзсэн ца, цэ, са, сэ, ша, да, дэ, та, тэ үсэг нь үгийн адагт зөвхөн сүүл а, э үсгийн өмнө бичигддэгтэй адил ж, з үсэг сүүл а, э-гийн өмнө бичигдэх ба орхиц а, э-гийн өмнө бичигдэхгүй.

III дүгээр дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бичиж, үгийн эхэнд ба дунд, ордог дүрсийг нүдэл.

112 дугаар дасгал. Үгийг уншиж нүдэл.

ᠵᠠᠬᠤ	зах-а	ᠵᠤᠯᠠ	зула	ᠵᠢᠷᠠᠭᠠ	зараг-а	ᠵᠠᠭᠤᠰᠢ	загуши
ᠵᠢ	зах	ᠵᠤᠯ	зул	ᠵᠢᠷᠠᠭᠠ	зараа	ᠵᠠᠭᠤᠰᠢ	загууш
ᠵᠢᠪᠢ	заби	ᠵᠡᠵᠢ	эжи	ᠵᠢᠷᠠᠴᠢ	заруца	ᠵᠡᠭᠡᠯᠢ	зэгэли
ᠵᠠᠪᠦ	завь	ᠵᠡᠵᠢ	ээж	ᠵᠢᠷᠠᠴᠢ	зарц	ᠵᠡᠭᠡᠯᠢ	зээл
ᠵᠠᠭᠤ	загу	ᠵᠡᠭᠠ	зуг-а	ᠵᠠᠯᠠᠭᠤ	залагу	ᠵᠢᠷᠦᠬᠡ	жирүхэ
ᠵᠠᠭᠤ	зуу	ᠵᠡᠭᠠ	зугаа	ᠵᠠᠯᠠᠭᠤ	залуу	ᠵᠢᠷᠦᠬᠡ	зүрх
ᠵᠠᠯᠢ	зали	ᠵᠡᠭᠡ	жигэ	ᠵᠡᠭᠡᠷᠦ	зэгэр-э	ᠢᠵᠢᠯᠢ	ижили
ᠵᠠᠯᠢ	зали	ᠵᠡᠭᠡ	зээ	ᠵᠡᠭᠡᠷᠦ	зээр	ᠢᠵᠢᠯᠢ	ижил
ᠵᠢᠳᠠ	жида	ᠵᠡᠭᠠ	ажу	ᠵᠢᠭᠠᠰᠤ	жигасу	ᠵᠢᠯᠠᠭᠠ	жилаг-а
ᠵᠢᠳᠠ	жад	ᠵᠡᠭᠠ	аж	ᠵᠢᠭᠠᠰᠤ	жагас	ᠵᠢᠯᠠᠭᠠ	жалга
ᠵᠢᠰᠡ	үзэ	ᠵᠢᠰᠡᠬᠦ	үзэхү	ᠵᠢᠯᠤᠭᠤ	жилугу	ᠵᠢᠯᠤᠭᠤᠴᠢ	жилугучи
ᠵᠢᠰᠡ	үз	ᠵᠢᠰᠡᠬᠦ	үзэх	ᠵᠢᠯᠤᠭᠤ	жолоо	ᠵᠢᠯᠤᠭᠤᠴᠢ	жолооч
ᠵᠢᠷᠢ	зори	ᠵᠡᠭᠦᠭᠦ	зэгүү	ᠵᠠᠷᠠᠮᠠ	зурам-а	ᠵᠡᠵᠡᠭᠦᠭᠡ	жүжүгэ
ᠵᠢᠷᠢ	зорь	ᠵᠡᠭᠦᠭᠦ	зүү	ᠵᠠᠷᠠᠮᠠ	зурам	ᠵᠡᠵᠡᠭᠦᠭᠡ	жүжиг

119 дугаар дасгал. Өгүүлбэрийг олон дахин хуулж бич.

Handwritten Mongolian text for exercise 119, consisting of ten lines of cursive script.

120 дугаар дасгал. Үеийг нөхөж бич.

за 4 жи за 5 за за жи зэ зу 6т
 7т жу 8т 9т жү 10т 11т 12т 13т 14т жу
 15т 16т 17т 18т 19т 20т за 21т 22т 23т 24т
 чи зэ чи ү жи чи 25т жу чи жу чү
 26т 27т 28т 29т 30т

121 дүгээр дасгал. Хуучин бичгээр буулган бич.

Машин-а барижу хола тэгэгэбури хижу, үзэбэ. Зала-гу жилугучи шин-э машин-а абуба. Зэгэр-э ачижу, хота зөгэгэжу ирэбэ.

АРВАН ДӨРӨВДҮГЭЭР ХИЧЭЭЛ

1 (йа) үсэг

Шинэ үсгээр		йа, йэ (я), (е)	йи —	йю, йу (ё), (ю)	йө, йү (е) ю)
Үгийн	эхэнд	я	й	ю	ю
	дунд	я	й	ю	ю
	адагт	я э	й	ю	ю

Тайлбар: 1. Монгол хэлэнд хэлний дундуур хэлэгд-дэг дуутай сул гийгүүлэгч авиа байдаг. Энэ авиаг шинэ бичигт тусгай үсгээр тэмдэглээгүй, харин эгшиг авианы хамт я, ё, е, ю гэсэн үсгээр тэмдэглэсэн байна. Гэтэл хуучин бичигт энэ гийгүүлэгч авиаг дээрх үсгээр тэмдэглэжээ.

Энэ дан гийгүүлэгч үсэг шинэ бичигт үгүй тул й, үсгээр тэмдэглэв. Үүнийг хагас й гэж уншихгүй е гэж уншина.

2. Энэ үсэг ж, з үсгийн үгийн эхний хэлбэртэй тө-сөөтэй боловч дээш нь сэртгэртэй байдгаараа ялгаа-тай, харин үгийн дунд и үсгийн өмнө орсон й үсгийг дээш нь сэртийлгэхгүй бичдэг ёс бий. Өөрөөр хэлбэл, хоёр шилбийн дээрх нь й үсэг болно.

122 дугаар дасгал. Үсэг бүрийг нэг мөр бич.

Handwritten practice for exercise 122, showing the Mongolian script for the characters Ү, Үс, Үсэг, Үсэгүү, Үсэгүүд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд.

123 дугаар дасгал. Үгийг уншиж нүдэл.

ᠮᠠᠰᠤ	ᠶᠠᠰᠤ	ᠶᠠᠭᠤᠮᠤᠠ	ᠶᠠᠳᠠᠭᠤ	ᠵᠠᠶᠠᠭᠠ
яс	юм	ядуу	заяа	
ᠶᠠᠯᠠ	ᠶᠠᠷᠢᠶᠠ	ᠵᠠᠬᠢᠶᠠ	ᠶᠠᠭᠠ	
ял	яриа	захиа	аяга	
ᠶᠡᠬᠡ	ᠵᠢᠰᠢᠶᠡ	ᠶᠠᠪᠤᠬᠤ	ᠶᠢᠷᠦᠭᠡ	
их	жишээ	явах	ерөө	
ᠶᠣᠰᠤ	ᠣᠶᠢᠮᠤᠰᠤ	ᠣᠶᠢᠷᠠ	ᠤᠶᠠᠭᠠ	
ёс	оймс	ойр	уяа	
ᠵᠠᠭᠤ	ᠤᠶᠡ	ᠤᠶᠢᠯᠡ	ᠠᠶᠤᠬᠤ	
зуу	үе	үйл	айх	

ᠶᠢᠰᠤ	ᠠᠶᠤᠬᠤ	ᠣᠶᠤᠬᠤ	ᠶᠠᠷᠢᠬᠤ
ес	айх	оёх	ярих
ᠤᠶᠠᠬᠤ	ᠣᠶᠢᠬᠤ	ᠲᠠᠷᠢᠶᠠ	ᠪᠡᠶᠡ
уях	ойх	тариа	бэй-э бие

124 дүгээр дасгал. Үг бүрийг нэг мөр бич.

Handwritten practice for exercise 124, showing the Mongolian script for the words listed in the previous block, including Үс, Үсэг, Үсэгүү, Үсэгүүд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд.

125 дугаар дасгал. Холбоо үгийг унш.

Handwritten practice for exercise 125, showing the Mongolian script for the words listed in the previous block, including Үс, Үсэг, Үсэгүү, Үсэгүүд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд, Үсэгүүдэд.

136 дугаар дасгал. Уншаад хуулан бич.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

137 дугаар дасгал. Холбоо үгчлэг унш.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

| Үгийн
хаана	Үгийн		Үгийн		Үгийн	
	эхэнд	адагт	эхэнд	адагт	эхэнд	адагт
Гийгүүлэгч үсэг	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ	ᠤ	ᠥ
	ᠡ	ᠢ	ᠣ	ᠤ	ᠥ	ᠦ
	ᠢ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ
ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	
ЭГШИГ	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ	ᠤ	ᠥ

138 дугаар дасгал. Дараахь асуултад хариулахын тулд цагаан толгойн хүснэгтийн үсгийг уншиж

— Сүүл ба орхиц а, э үсгийн өмнө адил орж болдог ямар үсэг байна?

— Ганцхан сүүл а, э үсгийн өмнө ордог ямар үсэг байна?

— Ганцхан орхиц а, э үсгийн өмнө ордог ямар үсэг байна?

— Эгшиг үсэг бүрийг хасвал ямар дан гийгүүлэгч үсэг үлдэж болохыг ярилцаж, үсгийг нүдэл.

139 дүгээр дасгал. Өгүүлбэрийг хуучин бичгээр буулган бич.

— Мину эгэчи айаг-а, шинаг-а хурийаба. Тому ах-а Сүхэ хирүгэ абула. Бату адугу тэмэгэ харигулун-а. Абу хаший-а хорий-а бариба. Чи цагасу, бэхэ аругачи. Бидэ шир-а шибату үзэбэ.

АРВАН ЗУРГААДУГААР ХИЧЭЭЛ

Дэвсгэр үсэг

Үгийн дунд ба адагт эгшиг үсэггүй ордог гийгүүлэгч үсгийг дэвсгэр үсэг гэнэ. Өмнө үзсэн гийгүүлэгч үсгээс на, ба, Га, гэ, йа, да, ма, ра, са, ла-гийн төрлийн үсгүүд дэвсгэрлэх ба за, жа, ца, ча, та, ша, ха, хэ-гийн төрлийн үсгүүд дэвсгэрлэхгүй ямагт хойноо эгшиг үсэгтэй хамт бичигдэнэ.

Дэвсгэр үсэг ба жишээ:

Үсэг	а	б	в	г	д	е	ж	з	и	л
Үгийн дунд	а	б	в	г	д	е	ж	з	и	л
Жишээ	Улаа	Убаа	Уваа	Угаа	Удаа	Уеаа	Ужаа	Узаа	Уиаа	Улаа
Үгийн адагт	а	б	в	г	д	е	ж	з	и	л
Жишээ	Улаа	Убаа	Уваа	Угаа	Удаа	Уеаа	Ужаа	Узаа	Уиаа	Улаа
Шинэ үсгээр	н	б	г	г	й	д	м	р	с	л

Тайлбар 1. Хуучин бичигт энэ 11 дэвсгэр үсгээс гадна ТЭҮХЭ гэх мэт үгийн эгшгийн дараахь гэдсийг дэвсгэр үсэг гэж үзэж байсан уламжлалыг энд оруулаагүй болно.

2. На-гийн төрлийн үсгийг дэвсгэрлэн бичихдээ үгийн дунд нэг ацаг, үгийн адагт сүүл болгон цэггүй бичих ба үүнийг үгийн дунд, адагт орсон а э үсгээс ялган уншихдаа эгшгийн дараахь ацаг ба сүүлийг н үсгээр, гийгүүлэгчийн дараахийг а, э үсгээр ялган уншина.

3. Дэвсгэр б үсэг дармалаар гэдэс, орхиц бичихдээ гэдсээ шугамаас хойш үргэлжлүүлэн татаж дугуйлсан орхиц татаж бичдэг онцлогтой.

3. Га-ийн төрлийн үсгийг дэвсгэрлэн бичихдээ хоёр ацгийг цэггүй бичих ба үгийн эцэст хоёр дахь ацгийг хойш нь богино татаж төгсгөнө.

Ха үсэг дэвсгэрлэдэггүй учир цэг бичиж ялгах шаардлагагүй байна.

5. Гэ-ийн төрлийн үсгийг үгийн эцэст дэвсгэрлэн бичихдээ орхиц гарган бичдэгийг ажиглаж нүдэл.

6. Яа үсгийн дэвсгэр дүрс нь үгийн дунд адагт орсон и үсэгтэй адил байдаг боловч эгшгийн дараахь нь й үсэг байдаг юм.

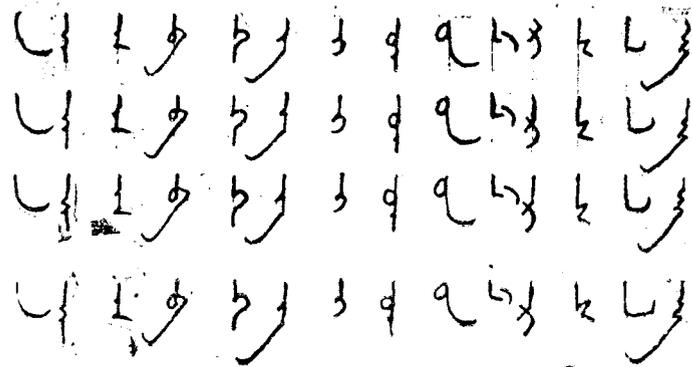
7. Да-гийн төрлийн үсгийг дэвсгэртэй бичихдээ үгийн дунд гэдэс ацаг, үгийн адагт гэдэс сүүл хоёроор бичнэ.

У, ү-гээс ялган уншихдаа эгшгийн дараахь гэдэс ацаг нь д үсэг байдаг юм.

8. Дэвсгэр н үсгээс гадна үргэлж дэвсгэрлэж ордог нг үсгийг их инхлэг гэж нэрлэнэ.

9. Үгийн эцсийн м үсгийн ацгийг хойш богино татаж эврийг бичих, р үсгийг урагш нь тахийлган бичих, с үсгийг хойш нь богино татаж бичих, л үсгийн ацгийг үргэлжлүүлэн эвэр хийж тус тус бичнэ.

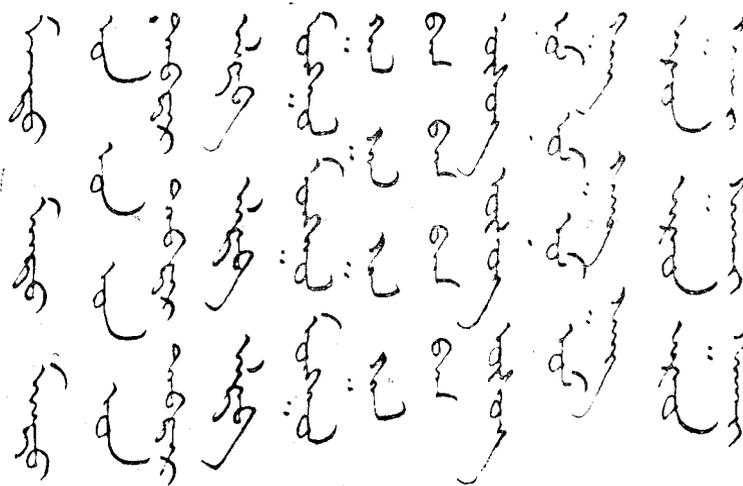
140 дүгээр дасгал. Дэвсгэр үсэг бүрийг нэг нэг мөр бич.

141 дүгээр дасгал. Үгийг уншиж, дэвсгэр үсгийг нүдэл.

ᠬᠦᠮᠦᠨ	хү-мү-н	ᠴᠠᠭ	ца-г	ᠶᠦᠰᠦᠭ	Ү-сү-г
ᠬᠦᠨᠳᠦ	хү-н-дү	ᠬᠠᠭᠳᠠ	ха-г-да	ᠤᠴᠢᠫᠢ	у-чи-р
ᠠᠪᠳᠠᠷᠠ	а-б-да-р-а	ᠬᠠᠮᠲᠤ	ха-м-ту	ᠥᠭᠬᠦ	Ө-г-хү
ᠠᠪ	а-б	ᠡᠨᠳᠡ	э-н-дэ	ᠰᠡᠳᠬᠦᠯ	сэ-д-хү-л
ᠪᠣᠯᠠᠶ	бо-ла-й	ᠨᠣᠮ	но-м	ᠬᠠᠨᠭᠠᠶ	ха-нг-га-й
		ᠴᠡᠭ	цэг-		
ᠮᠠᠯ	ма-л	ᠪᠣᠰᠬᠤ	бо-с-ху	ᠮᠥᠨᠭᠦ	мө-нг-гү
ᠭᠠᠬᠠᠶ	га-ха-й	ᠠᠯᠤᠰ	а-лу-с	ᠰᠠᠨᠭ	са-нг
ᠠᠨᠭ	а-нг	ᠣᠨ	о-н	ᠮᠣᠨᠭᠦ	мо-нг-гу-л

142 дугаар дасгал. Үгийг олон дахин бич.

143 дугаар дасгал. Үгийг уншиж, дэвсгэр үгийг ол.

ᠬᠦᠮᠦᠨ
ᠬᠦᠨᠳᠦ
ᠠᠪᠳᠠᠷᠠ
ᠠᠪ
ᠪᠣᠯᠠᠶ
ᠮᠠᠯ
ᠭᠠᠬᠠᠶ
ᠠᠨᠭ
ᠴᠠᠭ
ᠬᠠᠭᠳᠠ
ᠬᠠᠮᠲᠤ
ᠡᠨᠳᠡ
ᠨᠣᠮ
ᠪᠣᠰᠬᠤ
ᠠᠯᠤᠰ
ᠣᠨ
ᠶᠦᠰᠦᠭ
ᠤᠴᠢᠫᠢ
ᠥᠭᠬᠦ
ᠰᠡᠳᠬᠦᠯ
ᠬᠠᠨᠭᠠᠶ
ᠮᠥᠨᠭᠦ
ᠰᠠᠨᠭ
ᠮᠣᠨᠭᠦ

144 дүгээр дасгал. Дараахь үгийг уншаад шинэ үсгээр буулган бич.

146 дугаар дасгал. Сэдвийг уншиж, дэвсгэр үсгийг нүдэл.

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ

(ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ)

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ

(ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ)

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ

(ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ)

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ

(ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ)

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ

(ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ)

147 дугаар дасгал. Дараахь нөхцөлөөр өгөгдсөн үгийг хувилган бич.

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ГТҮН, ГТҮН)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(СҮГЭЙ, СҮГЭЙ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ТУГАЙ, ТҮГЭЙ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ААСАЙ, ЭЭСЭЙ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(УУЗАЙ, ҮҮЗЭЙ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ААРАЙ, ЭЭРЭЙ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ААЛ, ЭЭД)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(СААР, СЭЭР)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(САН, СЭН)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ГЧ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(БАЛ, БЭЛ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ	(ЖЭЭ, ЧЭЭ)	ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ		ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ

Үлгэрлэвэл:

ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ
ᠮᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠳᠤᠰᠤ

148 дугаар дасгал. Тооны нэрийг уншиж бичиж

МОНГОЛ УСГИЙН ЦАГЛАН ТОЛГОЙ

№	Шинэ үсгээр			№	Шинэ үсгээр		
	ЭХЭНД	ДУНД	АДАГТ		ЭХЭНД	ДУНД	АДАГТ
1	а	ᠠ	ᠡ	12	ж, з	ᠵ	ᠮ
2	э	ᠢ	ᠣ	13	й	ᠶ	ᠮ
3	и	ᠨ	ᠯ	14	т	ᠮ	ᠮ
4	о	ᠪ	ᠮ	15	д	ᠮ	ᠮ
5	у	ᠮ	ᠮ	16	м	ᠮ	ᠮ
6	ө	ᠮ	ᠮ	17	ц, ч	ᠮ	ᠮ
7	ү	ᠮ	ᠮ	18	р	ᠮ	ᠮ
8	н	ᠮ	ᠮ	19	с	ᠮ	ᠮ
9	б	ᠮ	ᠮ	20	ш	ᠮ	ᠮ
10	х	ᠮ	ᠮ	21	л	ᠮ	ᠮ
11	г	ᠮ	ᠮ	22	нг	ᠮ	ᠮ

Handwritten Mongolian script examples, likely illustrating the phonetic or orthographic rules corresponding to the table above. The script includes various characters and syllables, some with diacritics, arranged in vertical columns.

АРВАН ДОЛООДУГААР ХИЧЭЭЛ

Нэрийн нөхцөл
ТИЙН ЯЛГАЛ

ᠠᠷᠠᠨ ᠳᠣᠯᠤᠭᠠᠷ	ᠳᠣᠯᠤᠭᠠᠷ	ᠠᠨᠢᠨ ᠨᠥᠬᠡᠴᠡᠯ	ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠶ᠋ᠢᠯᠭ᠋ᠠᠯ	ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠶ᠋ᠢᠯᠭ᠋ᠠᠯ
ᠠᠨᠢᠨ ᠨᠥᠬᠡᠴᠡᠯ	ᠠ	ун, үн	ᠤᠨ ᠠ	ᠤᠨ ᠠ
	ᠡ	ийн	ᠢᠶᠢᠨ ᠠ	ᠢᠶᠢᠨ ᠠ
	ᠢ	у, ү	ᠤᠨ ᠢ	ᠤᠨ ᠢ
ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠶ᠋ᠢᠯᠭ᠋ᠠᠯ	ᠠᠴᠠ	тур, түр	ᠲᠤᠷ ᠠᠴᠠ	ᠲᠤᠷ ᠠᠴᠠ
	ᠲᠦᠷ	дур, дүр	ᠲᠦᠷ ᠲᠦᠷ	ᠲᠦᠷ ᠲᠦᠷ
	ᠲᠦ	ту, тү	ᠲᠦ ᠲᠦ	ᠲᠦ ᠲᠦ
	ᠳᠦ	ду, дү	ᠳᠦ ᠳᠦ	ᠳᠦ ᠳᠦ
ᠶᠢᠨ	ᠢ	и	ᠢ ᠶᠢᠨ	ᠢ ᠶᠢᠨ
	ᠶᠢ	ийн	ᠢᠶᠢᠨ ᠶᠢ	ᠢᠶᠢᠨ ᠶᠢ
ᠠᠴᠠ, ᠡᠴᠡ	ᠠᠴᠠ	аца, эцэ	ᠠᠴᠠ ᠠᠴᠠ	ᠠᠴᠠ ᠠᠴᠠ
	ᠡᠴᠡ	бар, бэр	ᠡᠴᠡ ᠡᠴᠡ	ᠡᠴᠡ ᠡᠴᠡ
ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠶ᠋ᠢᠯᠭ᠋ᠠᠯ	ᠶᠢᠨ	йиар, йиэр	ᠶᠢᠨ ᠶᠢᠨ	ᠶᠢᠨ ᠶᠢᠨ
	ᠲᠢᠶᠢᠨ	тай, тэй	ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠲᠢᠶᠢᠨ	ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠲᠢᠶᠢᠨ
	ᠲᠢᠶᠢᠨ	луг-а	ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠲᠢᠶᠢᠨ	.
	ᠲᠢᠶᠢᠨ	луг-э	.	ᠲᠢᠶᠢᠨ ᠲᠢᠶᠢᠨ

Тайлбар. 1. Хуучин бичигт тийн ялгал, хамаадуулах, олон тооны нөхцөлийг үгийн дунд ордог үсгийн дүрсээр эхлэн, өмнөх үгээс нь тусгаар бичнэ. Шинэ үсгээр буулган бичихдээ тийн ялгал, тоо, хамаадуулахын нөхцөлийг өмнөх үгийн үргэлжлэл болгон зураас татаж бичнэ. Жишээ нь: **Мал-ун, мал-дур, мал-и, мал-аца, мал-ийар, мал-тай, мал-ийан, мал-уд** гэх мэт.

2. Нэрийн нөхцөлийн дуудлага нь орчин үеийн нэрийн нөхцөлийн дуудлагатай адилгүй. **Үхрийн** гэхийг **үхэр-үн, үхрийг** гэхийг **үхэр-и, үхрээр** гэхийг **үхэр-ийэр** гэх мэт өөр болохыг ухаарч уншиж, бичиж сурах хэрэгтэй. Нөхцөлийг үгэнд дагуулан бичих тусгай дүрэм байна.

3. Олон тооны **-чууд, -чүүд, -чуул, -чүүл, -с, -д, -тан, -тэн** нөхцөлийг өмнөх үгтэй нь хамт бичдэг журамтай.

4. Хамаадуулах нөхцөлтэй өгөх орших, заах, гарах, хамтрахын тийн ялгалын нөхцөл байдаг. Үүнийг дараагийн хичээлээс мэдэж аваарай.

149 дүгээр дасгал. Дараахь нөхцөлийг бичиж сур.

ᠠᠴᠠ
 ᠲᠦᠷ
 ᠲᠦ
 ᠳᠦ
 ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ
 ᠶᠢ
 ᠠᠴᠠ
 ᠲᠦᠷ
 ᠲᠦ
 ᠳᠦ
 ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ
 ᠶᠢ
 ᠠᠴᠠ
 ᠲᠦᠷ
 ᠲᠦ
 ᠳᠦ
 ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ ᠢ
 ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ ᠶᠢ

153 дугаар дасгал. Хуучин бичгээр үсэгчлэн буулгаж бич.

Цэ. Дамдинсүрэн.

БУГУРУЛ ЭЖИ МИНУ

Халх-а монгуул-ун малчин
Хатагин обуг-ун нэгүдэлчн
Харацу изагур-ту Дамдинсүрэнг
Хари газар сагху-даган

Эгэл нутуг-ийан эрэмэлзэжу
Элигэн садун-ийан дурадчу
Эчигэ-эхэ-бэн санагалзажу
Эгшиглэжү шилүглэгсэн-ни энэ байин-а.

Тал-а сайихан нутуг-тай билэ.
Тансуг сайихан үсу-тай бэлэ.
Табун хошигу мал-тай билэ.
Тараг айираг элбэгтэй билээ.

эбүгэн насун эчиг-ийн-ийэн
Өмүг түшиг-түр өсүгсэн би
Өнир бугурул-эжи-ийн-ийэн
Өрүшийэл хайир-а-дур хөмүжигсэн би.

АРВАН НАЙМДУГААР ХИЧЭЭЛ
ОЛОН ТООНЫ НӨХЦӨЛ

ᠮᠡᠯ	HEL- HEL-	-ᠮᠡᠯᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
-ᠮᠡᠯᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠤ	Y-	-ᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
-ᠮᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠ	᠋᠑-	-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨ	den- den-	ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠ	YLYH- YLYH-	-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠᠨ	YLY- YLY-	-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠᠨᠠ	YLYLYH-	ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠᠨᠠᠨ	YLYLYH-	ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ
ᠮᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ	ᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ

-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠭᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

-ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠭᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

156 дугаар дасгал. Олон зоог нэрийг тийн ялга-
лаар ялгалласныг унш.

ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ
 ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

ᠮᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ ᠬᠠᠭᠤᠨ ᠵᠤᠨ

168 дугаар дасгал. Уншаад хуучин бичгээр буулган бич.

Да. Нацугдоржи

Алус газар сурху-бар йабугчи

Алус газар сурху-бар одху зам-ду
Намур-ун салхи эмүн-э-эцэ сэрчигинэн-э
эбэсүн толугай халигурху хөндэй-дү
Гэр-үн утаг-а цэнгхэрлэн холудун-а.

Загун агула мингган гоул-и дабан гарху-ду
Үдэн өнггэрэхү гааг-а хота цугагар хүмүн-ү
Зочид багудал-ун цонгху-бар сонирхан шагайху-ду
Гайнхам-а зүйнл баса ла олон-ийар харагдан-а.

Алжийал-и өбөр-үн сэдхил-дү бишилгажу
Байасул-и хари-ийн хэлэ-бэр уламжилан-а.
Шин-э үзэгдэл өгэр-э амидурал-ду умбажу
Тэр далай-аца субуд тан-а шүгүрдэн-э.

Өнггэрэгсэн прэгэдүй эгэлжилэн бодугдан-а.
Тнгри-ийн одун жируб гилалзан-а.
Хэгэр-ийн галагу нисүн үлү хүрхү газар-аца
Хүмүн-ү хүү эрдэни эбүртүлэжү харин-а.

ᠠᠯᠤᠰ ᠭᠠᠰᠠᠷ ᠰᠤᠷᠬᠤ-ᠪᠠᠷ ᠶ᠋ᠠᠪᠤᠭᠴᠢ
ᠨᠠᠮᠤᠷ-ᠤᠨ ᠰᠠᠯᠬᠢ ᠡᠮᠦᠨ-ᠡ-ᠡᠴᠡ ᠰᠡᠷᠴᠢᠭᠢᠨᠡᠨ-ᠡ

ᠡᠪᠡᠰᠦᠨ ᠲᠣᠯᠤᠭᠠᠢ ᠬᠠᠯᠢᠭᠤᠷᠬᠤ ᠬᠡᠨᠳᠡᠢ-ᠳᠦ
ᠭᠡᠷ-ᠦᠨ ᠤᠲᠠᠭ-ᠠ ᠴᠡᠩᠭᠡᠷᠯᠡᠨ ᠬᠣᠯᠤᠳᠤᠨ-ᠠ.

ᠵᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠯᠠ ᠮᠢᠨᠭᠭᠠᠨ ᠭᠣᠯ-ᠢ ᠳᠠᠪᠠᠨ ᠭᠠᠷᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠦᠳᠡᠨ ᠦᠨᠭᠭᠡᠷᠦᠬᠦ ᠭᠠᠭᠠᠭ-ᠠ ᠬᠣᠲᠠ ᠴᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠬᠦᠮᠦᠨ-ᠦ

ᠵᠣᠴᠢᠳ ᠪᠠᠭᠤᠳᠠᠯ-ᠤᠨ ᠴᠣᠩᠭᠤ-ᠪᠠᠷ ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠠᠨ ᠰᠠᠭᠠᠢᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠭᠠᠢᠨᠬᠠᠮ-ᠠ ᠵᠦᠢᠨᠯ ᠪᠠᠰᠠ ᠯᠠ ᠣᠯᠣᠨ-ᠢᠶᠠᠷ ᠬᠠᠷᠠᠭᠳᠠᠨ-ᠠ.

ᠠᠯᠤᠰ ᠭᠠᠰᠠᠷ ᠰᠤᠷᠬᠤ-ᠪᠠᠷ ᠶ᠋ᠠᠪᠤᠭᠴᠢ
ᠨᠠᠮᠤᠷ-ᠤᠨ ᠰᠠᠯᠬᠢ ᠡᠮᠦᠨ-ᠡ-ᠡᠴᠡ ᠰᠡᠷᠴᠢᠭᠢᠨᠡᠨ-ᠡ

ᠡᠪᠡᠰᠦᠨ ᠲᠣᠯᠤᠭᠠᠢ ᠬᠠᠯᠢᠭᠤᠷᠬᠤ ᠬᠡᠨᠳᠡᠢ-ᠳᠦ
ᠭᠡᠷ-ᠦᠨ ᠤᠲᠠᠭ-ᠠ ᠴᠡᠩᠭᠡᠷᠯᠡᠨ ᠬᠣᠯᠤᠳᠤᠨ-ᠠ.

ᠵᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠯᠠ ᠮᠢᠨᠭᠭᠠᠨ ᠭᠣᠯ-ᠢ ᠳᠠᠪᠠᠨ ᠭᠠᠷᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠦᠳᠡᠨ ᠦᠨᠭᠭᠡᠷᠦᠬᠦ ᠭᠠᠭᠠᠭ-ᠠ ᠬᠣᠲᠠ ᠴᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠬᠦᠮᠦᠨ-ᠦ

ᠵᠣᠴᠢᠳ ᠪᠠᠭᠤᠳᠠᠯ-ᠤᠨ ᠴᠣᠩᠭᠤ-ᠪᠠᠷ ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠠᠨ ᠰᠠᠭᠠᠢᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠭᠠᠢᠨᠬᠠᠮ-ᠠ ᠵᠦᠢᠨᠯ ᠪᠠᠰᠠ ᠯᠠ ᠣᠯᠣᠨ-ᠢᠶᠠᠷ ᠬᠠᠷᠠᠭᠳᠠᠨ-ᠠ.

ᠠᠯᠤᠰ ᠭᠠᠰᠠᠷ ᠰᠤᠷᠬᠤ-ᠪᠠᠷ ᠶ᠋ᠠᠪᠤᠭᠴᠢ
ᠨᠠᠮᠤᠷ-ᠤᠨ ᠰᠠᠯᠬᠢ ᠡᠮᠦᠨ-ᠡ-ᠡᠴᠡ ᠰᠡᠷᠴᠢᠭᠢᠨᠡᠨ-ᠡ

ᠡᠪᠡᠰᠦᠨ ᠲᠣᠯᠤᠭᠠᠢ ᠬᠠᠯᠢᠭᠤᠷᠬᠤ ᠬᠡᠨᠳᠡᠢ-ᠳᠦ
ᠭᠡᠷ-ᠦᠨ ᠤᠲᠠᠭ-ᠠ ᠴᠡᠩᠭᠡᠷᠯᠡᠨ ᠬᠣᠯᠤᠳᠤᠨ-ᠠ.

ᠵᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠯᠠ ᠮᠢᠨᠭᠭᠠᠨ ᠭᠣᠯ-ᠢ ᠳᠠᠪᠠᠨ ᠭᠠᠷᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠦᠳᠡᠨ ᠦᠨᠭᠭᠡᠷᠦᠬᠦ ᠭᠠᠭᠠᠭ-ᠠ ᠬᠣᠲᠠ ᠴᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠬᠦᠮᠦᠨ-ᠦ

ᠵᠣᠴᠢᠳ ᠪᠠᠭᠤᠳᠠᠯ-ᠤᠨ ᠴᠣᠩᠭᠤ-ᠪᠠᠷ ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠠᠨ ᠰᠠᠭᠠᠢᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠭᠠᠢᠨᠬᠠᠮ-ᠠ ᠵᠦᠢᠨᠯ ᠪᠠᠰᠠ ᠯᠠ ᠣᠯᠣᠨ-ᠢᠶᠠᠷ ᠬᠠᠷᠠᠭᠳᠠᠨ-ᠠ.

ᠠᠯᠤᠰ ᠭᠠᠰᠠᠷ ᠰᠤᠷᠬᠤ-ᠪᠠᠷ ᠶ᠋ᠠᠪᠤᠭᠴᠢ
ᠨᠠᠮᠤᠷ-ᠤᠨ ᠰᠠᠯᠬᠢ ᠡᠮᠦᠨ-ᠡ-ᠡᠴᠡ ᠰᠡᠷᠴᠢᠭᠢᠨᠡᠨ-ᠡ

ᠡᠪᠡᠰᠦᠨ ᠲᠣᠯᠤᠭᠠᠢ ᠬᠠᠯᠢᠭᠤᠷᠬᠤ ᠬᠡᠨᠳᠡᠢ-ᠳᠦ
ᠭᠡᠷ-ᠦᠨ ᠤᠲᠠᠭ-ᠠ ᠴᠡᠩᠭᠡᠷᠯᠡᠨ ᠬᠣᠯᠤᠳᠤᠨ-ᠠ.

ᠵᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠯᠠ ᠮᠢᠨᠭᠭᠠᠨ ᠭᠣᠯ-ᠢ ᠳᠠᠪᠠᠨ ᠭᠠᠷᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠦᠳᠡᠨ ᠦᠨᠭᠭᠡᠷᠦᠬᠦ ᠭᠠᠭᠠᠭ-ᠠ ᠬᠣᠲᠠ ᠴᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠬᠦᠮᠦᠨ-ᠦ

ᠵᠣᠴᠢᠳ ᠪᠠᠭᠤᠳᠠᠯ-ᠤᠨ ᠴᠣᠩᠭᠤ-ᠪᠠᠷ ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠠᠨ ᠰᠠᠭᠠᠢᠬᠤ-ᠳᠤ
ᠭᠠᠢᠨᠬᠠᠮ-ᠠ ᠵᠦᠢᠨᠯ ᠪᠠᠰᠠ ᠯᠠ ᠣᠯᠣᠨ-ᠢᠶᠠᠷ ᠬᠠᠷᠠᠭᠳᠠᠨ-ᠠ.

ХОРИН НЭГДҮГЭЭР ХИЧЭЭЛ

Гадаадын үгэнд бичдэг үсгүүд

ᠠ (ва) үсэг

Шинэ үсгээр		ва, вэ	ви	во, ву	вө, вү
Үгийн	эхэнд	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ
	дунд	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ
	адагт	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ

169 дүгээр дасгал. Үсгийг бичиж үгийг унш.

ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ
 ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ
 ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ
 ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ

ᠠᠠᠨ ваар ᠠᠨᠠ даваа ᠠᠨᠣ Очир
 ᠠᠨᠠᠭᠠᠨ гоолиг ᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠠᠨ вандуй ᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠠᠨ баадан
 ᠠᠨᠠᠭᠠᠨ Авгаан ᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠠᠨ Вандан ᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠠᠨ ван

(па) үсэг

Шинэ үсгээр		па, пэ	пи	по, пу	пө, пү
Үгийн	эхэнд	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ
	дунд	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ
	адагт	ᠠ	ᠠ	ᠠ	ᠠ

170-р дасгал. Үсгийг бичиж үгийг унш.

ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ
 ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ
 ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ
 ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ ᠠ

ᠮᠣᠩᠭ᠎ᠠ	ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ	ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ	ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ
Пагма	Пионер	программ	
ᠠᠯᠠᠮᠠᠷᠠᠳᠤ	ᠯᠣᠯᠡᠳᠠᠷᠢ	ᠯᠠᠷᠢᠰ	
аппарат	пролетари	Парис	
ᠯᠢᠷᠤᠰ	ᠯᠣᠯᠤᠰ	ᠯᠠᠮᠡᠮᠡᠲ	
Перс	Польш	пулемёт	

ᠮ (фа) үсэг

Шинэ үсэг		фа, фэ	фи	фо, фу	фө, фу
Үгийн	эхэнд	ᠮ	ᠮᠢ	ᠮᠣ	ᠮᠥ
	дунд	ᠮ	ᠮᠢ	ᠮᠣ	ᠮᠥ
	адагт	ᠮ	ᠮᠢ	ᠮᠣ	ᠮᠥ

171 дүгээр дасгал. Үсгийг бичиж үгийг унш.

ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ
ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ
ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ
ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ

ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ
ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ
ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ

ᠮᠣᠮᠣ	ᠮᠢᠨᠢᠰᠢᠳᠤ	ᠮᠠᠪᠢᠷᠢᠭ
фото	фашист	фабрик
ᠮᠥᠣᠳᠠᠯ	ᠮᠢᠯᠣᠰᠤᠰᠢ	ᠠᠶᠢᠨᠢ
феодал	философи	Афини
ᠮᠤᠷᠠᠨᠲ	ᠮᠠᠨᠢᠷ	ᠮᠤᠲᠤᠯ
фронт	фанер	футбол

ᠮ (за) үсэг

Шинэ үсгээр		за, зэ	зи	зо, зу	зө, зү
Үгийн	эхэнд	ᠮ	ᠮᠢ	ᠮᠣ	ᠮᠥ
	дунд	ᠮ	ᠮᠢ	ᠮᠣ	ᠮᠥ
	адагт	ᠮ	ᠮᠢ	ᠮᠣ	ᠮᠥ

172 дугаар дасгал. Үсгийг бичиж үгийг унш.

ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ
ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ
ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ
ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠩᠮᠠᠮᠠ ᠮᠠᠭᠠᠮᠠ

ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ
ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ
ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ ᠮᠣᠨᠢᠨᠡᠷ

ᠵᠢᠨᠠᠨ	зандан	ᠵᠢᠨᠠ	зонда	ᠠᠵᠢ	Ази	ᠵᠢᠨᠠ	Замбу	ᠵᠢᠨᠠ	Земнухов	ᠵᠢᠨᠠ	ᠵᠢᠨᠠ	ᠵᠢᠨᠠ	ᠵᠢᠨᠠ

Ц (ца) үсэг

Шинэ үсгээр		ца, цэ	ци	цо, цу	цө, цү
Үгийн	эхэнд	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ
	дунд	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ
	адагт	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ

173 дугаар дасгал. Үсгийг бичиж, үгийг унш.

ᠴᠢ
 ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ
 ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ
 ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ

ᠮᠠᠨᠴᠢ	Франц	ᠮᠠᠨᠴᠢ	цемент	ᠮᠠᠨᠴᠢ	циган	ᠮᠠᠨᠴᠢ	ᠮᠠᠨᠴᠢ	ᠮᠠᠨᠴᠢ	ᠮᠠᠨᠴᠢ	ᠮᠠᠨᠴᠢ

ᠴ (ка) үсэг

Шинэ үсгээр		ка, кэ	ки	ко, ку	кө, кү
Үгийн	эхэнд	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ
	дунд	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ
	адагт	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ
	адагт	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ	ᠴᠢ

174 дүгээр дасгал. Үсгийг бичиж, үгийг унш.

ᠴᠢ
 ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ
 ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ
 ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ ᠴᠢ

ᠬᠠᠷᠯ	ᠭᠣᠯᠢᠪ	ᠰᠢᠶᠢᠵᠢᠬᠠ
Карл	клуб	физика
ᠮᠠᠷᠻᠤ	ᠬᠠᠨᠠᠳᠠ	ᠬᠠᠫᠢᠲᠠᠯᠢᠰᠤᠮ
Маркс	Канада	капитализм

ᠳ (жа) үсэг

Шинэ үсгээр		жа, жэ	жи	жо, жу	жө, жү
Үгийн	эхэнд	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
	дунд	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
	адагт	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ

175 дугаар дасгал. Үсгийг бичиж, үгийг унш.

ᠳ
ᠳ
ᠳ
ᠳ ᠳ

ᠵᠣᠷᠨᠠᠯ	ᠵᠠᠬᠤᠷᠢ	ᠵᠠᠳᠠᠨᠠᠮ
журнал	Жакери	Жданов
ᠵᠠᠶᠢᠨ	ᠵᠠᠨᠠᠳᠠ	ᠵᠠᠬᠢᠲᠠᠯᠢᠰᠤᠮ
"	"	"
ᠵᠠᠶᠢᠨ	ᠵᠠᠨᠠᠳᠠ	ᠵᠠᠬᠢᠲᠠᠯᠢᠰᠤᠮ
ᠵᠠᠶᠢᠨ	ᠵᠠᠨᠠᠳᠠ	ᠵᠠᠬᠢᠲᠠᠯᠢᠰᠤᠮ

ᠲ (") үсэг

Шинэ үсгээр		а, э	и	о, у	ө, ү
Үгийн	эхэнд	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ
	дунд	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ
	адагт	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ

176 дугаар дасгал. Үсгийг бичиж, үгийг унш.

ᠲ
ᠲ
ᠲ
ᠲ ᠲ

гектар Хүннү улс
 Голланд улс
 ᠭᠡᠮᠡᠨᠢ ᠰᠡᠷᠢᠨᠢ
 ᠭᠡᠮᠡᠨᠢ ᠰᠡᠷᠢᠨᠢ

ᠯᠬᠠ үсэг

| Шинэ үсгээр | | лха,
лхэ | лхи | лхо,
лху | лхө,
лхү |
|-------------|-------|-------------|-----|-------------|-------------|
| Үгийн | эхэнд | ᠯᠬᠠ | ᠯᠬᠢ | ᠯᠬᠣ | ᠯᠬᠤ |
| | дунд | ᠯᠬᠡ | ᠯᠬᠢ | ᠯᠬᠣ | ᠯᠬᠤ |
| | адагт | ᠯᠬᠢ | ᠯᠬᠢ | ᠯᠬᠣ | ᠯᠬᠤ |

177 дугаар дасгал. Үсгийг бичиж, үгийг унш.

ᠯᠬᠠ ᠯᠬᠢ ᠯᠬᠣ ᠯᠬᠤ
 ᠯᠬᠡ ᠯᠬᠢ ᠯᠬᠣ ᠯᠬᠤ
 ᠯᠬᠢ ᠯᠬᠢ ᠯᠬᠣ ᠯᠬᠤ
 ᠯᠬᠢ ᠯᠬᠢ ᠯᠬᠣ ᠯᠬᠤ

Лхамжав Лхамсүрэн
 Лхүндэв Лхамсүрэн
 Лхас

Тайлбар:

1. П үсэг зарим монгол үгэнд бичигдэх бөгөөд ихэнхдээ гадаад үгэнд бичигдэнэ.
2. Гадаад үгийн т үсгийг үгийн дунд адагт үгийн эхэнд бичдэг байдлаар нь бичдэг болохыг өмнөх жишээнээс мэд.
3. Гадаад үгэнд үгийн дунд адагт орсон а үсгээс э үсгийг ялган бичихийн тулд в үсгийн дүрээр бичдэг юм. Гийгүүлэгч үсгийн дараа орсон дүрс нь э үсэг байх тул в-гээс амархан ялгаж болно.

Жишээлбэл:

707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800

707

707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800

707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800

707

707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800

אבן החרטום , שכתבתי לעיון ענין זה .
אז לא ענין , שכתבתי לעיון ענין זה .
לענין זה . שכתבתי לעיון ענין זה .

אנא תעזבני . שכתבתי לעיון ענין זה .
אנא תעזבני . שכתבתי לעיון ענין זה .

הענין השלישי

אנא תעזבני

25

אנא תעזבני

הענין הרביעי

אנא תעזבני

אנחנו צריכים להקדיש את כל כוחנו ואת כל רגשותנו לשיקום הארץ ולחייבת את כל אנשינו ללבוש את בגדי האמונה והצניעות. "האמונה היא היסוד עליו בנוי כל בנין, והיא היא החומר מן הברזל והבסיס עליו בנוי כל בנין."

אנחנו צריכים להקדיש את כל כוחנו ואת כל רגשותנו לשיקום הארץ ולחייבת את כל אנשינו ללבוש את בגדי האמונה והצניעות. "האמונה היא היסוד עליו בנוי כל בנין, והיא היא החומר מן הברזל והבסיס עליו בנוי כל בנין."

אנחנו צריכים להקדיש את כל כוחנו ואת כל רגשותנו לשיקום הארץ ולחייבת את כל אנשינו ללבוש את בגדי האמונה והצניעות. "האמונה היא היסוד עליו בנוי כל בנין, והיא היא החומר מן הברזל והבסיס עליו בנוי כל בנין."

אנחנו צריכים להקדיש את כל כוחנו ואת כל רגשותנו לשיקום הארץ ולחייבת את כל אנשינו ללבוש את בגדי האמונה והצניעות. "האמונה היא היסוד עליו בנוי כל בנין, והיא היא החומר מן הברזל והבסיס עליו בנוי כל בנין."

אחרי שגורן שגורן אמרנו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו

אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו

אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו

אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו

אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו

אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו
אחרי שגורן וצדקתו וצדקתו וצדקתו וצדקתו

הוא אומר: "התשובה היא כן."

אמר לו: "אולי תוכל להסביר לי את זה?"
"בטח, תראה, זה פשוט אומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."
"אבל, מה בדיוק אתה מתכוון?"
"אני מתכוון לומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."
"אבל, מה בדיוק אתה מתכוון?"
"אני מתכוון לומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."

22

אמר לו: "אולי תוכל להסביר לי את זה?"
"בטח, תראה, זה פשוט אומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."
"אבל, מה בדיוק אתה מתכוון?"
"אני מתכוון לומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."

אמר לו: "אולי תוכל להסביר לי את זה?"
"בטח, תראה, זה פשוט אומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."
"אבל, מה בדיוק אתה מתכוון?"
"אני מתכוון לומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."

הוא אומר: "התשובה היא כן."

אמר לו: "אולי תוכל להסביר לי את זה?"

אמר לו: "אולי תוכל להסביר לי את זה?"
"בטח, תראה, זה פשוט אומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."
"אבל, מה בדיוק אתה מתכוון?"
"אני מתכוון לומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."

22

אמר לו: "אולי תוכל להסביר לי את זה?"
"בטח, תראה, זה פשוט אומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."
"אבל, מה בדיוק אתה מתכוון?"
"אני מתכוון לומר שיש לנו את כל המידע הדרוש לנו."

Хуучин монгол бичгийн

ЦАГААН ТОЛГОЙ

Зохиогч С. Шарав

Редактор Д. Чойжилсүрэн

Урансайхны редактор З. Нямжав

Техник редактор Г. Насанбуян

Хянагч Цэрэнчимэд, Ц. Доржсүрэн

Өрөлтөнд 1983—1—17. Хэвлэлтэнд 1983 оны 5-р сарын 30-ны өдөр
Цаасны хэмжээ 84×108/32. Хэвлэсэн тоо 10000. Хэвлэлийн
хуудас 5.5. хэвлэлийн нэгж хуудас 9,25

А—81190

ХГ № 542/82

За № 48

БНМАУ-ын Ардын Беловсролын Яамны Хэвлэлийн нэгдсэн газар
Улаанбаатар. Их сургуулийн гудаж 3

Д. Сүхбаатарын нэрэмжит Хэвлэлийн комбинат.

Сүхбаатарын талбай 6.